

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδές στην Εκπαίδευση

Θεματική Ενότητα: Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Αποτίμηση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την
επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία κατά την περίοδο της
πανδημίας**

Δήμητρα Χορέβα

Επιβλέπων Καθηγητής : Δημήτριος Βλαχόπουλος

Ιωάννινα, Ιούνιος , 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας (συγγραφέας/ δημιουργός)που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης, ο συγγραφέας/ δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μία αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής , δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσης τους διεθνώς , σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς , ανευ ανταλλάγματος και για ολο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας . Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/ δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή αναδημοσίευση , αντιγραφή, αποθήκευση , πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση , εκτέλεση, μεταμόρφωση (downloading) , ανάρτηση (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά η περιληπτικά της εργασίας, χωρίς την ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/ δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περυσιακών του δικαιωμάτων.

**Αποτίμηση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την
επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία κατά την περίοδο της
πανδημίας**

Δήμητρα Χορέβα

Επιβλέπων καθηγητής

Δημήτριος Βλαχόπουλος

Συν- Επιβλεπων καθηγητής

Χαραλαμπος Μουζάκης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντα μου καθηγητή κυριο Δημήτρη Βλαχόπουλο για την πολύτιμη καθοδήγηση του και την έμπρακτη βοήθεια του σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή τον χρειάστηκα. Παράλληλα ευχαριστώ θερμα τους γονείς και την αδερφή μου για την ψυχολογική υποστήριξη που μου παρείχαν σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του ιού COVID-19 οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης βίωσαν την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας και κλήθηκαν να ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζοντας διάφορες προκλήσεις. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του ιού COVID-19. Πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με εργαλείο συλλογής δεδομένων την ημι-δομημένη συνέντευξη. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 10 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2023 και η διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν περίπου 20 λεπτά. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων ήταν η θεματική ανάλυση. Η εργασία καταλήγει στο ότι η έννοια της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ένα πρόσφατο και άνευ προηγουμένου φαινόμενο που προέκυψε ως αποτέλεσμα της πανδημίας. Αυτή η απότομη και απρογραμμάτιστη μετατόπιση είχε σημαντικό αντίκτυπο τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς. Κατά τη μετάβαση, εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και τις ικανότητες των εκπαιδευτικών, καθώς και την τεχνολογική υποδομή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν είχαν τον απαραίτητο χρόνο για να καλύψουν τις διδακτικές δεξιότητες του προσωπικού τους ώστε να προσαρμοστούν στη διαδικτυακή διδασκαλία. Η πανδημία του COVID-19 οδήγησε στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έκτακτης ανάγκης, η οποία μπορεί να

θεωρηθεί ως μια προσωρινή λύση στην τρέχουσα κρίση που ωστόσο θα χρησιμοποιηθεί και στο μέλλον.

Λέξεις – κλειδιά: Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία, απόψεις εκπαιδευτικών, ποιοτική έρευνα

ABSTRACT

During the COVID-19 pandemic, primary school teachers experienced the implementation of emergency remote teaching and were asked to cope with their role as teachers by facing various challenges. The purpose of this paper is to explore the views of Primary Education teachers regarding the implementation of emergency remote teaching during the COVID-19 virus pandemic. Qualitative research was conducted with the semi-structured interview as a data collection tool. 10 primary school teachers took part in the research. The survey was conducted in April 2023 and the duration of the interviews was approximately 20 minutes. The method followed to analyze the data was thematic analysis. The paper concludes that the concept of emergency distance education is a recent and unprecedented phenomenon that emerged as a result of the pandemic. This sudden and unplanned shift had a significant impact on both students and teachers. During the transition, concerns were raised about the digital literacy and skills of teachers, as well as the technological infrastructure of educational institutions. In addition, educational institutions did not have the necessary time to cover the teaching skills of their staff to adapt to online teaching. The COVID-19 pandemic has led to the implementation of emergency distance learning, which can be seen as a temporary solution to the current crisis that will nevertheless be used in the future.

Keywords: Primary education, emergency remote teaching, teachers' perspectives, qualitative research

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	Errore. Il segnalibro non è definito.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	7
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	12
1.1 Η έννοια της διαδικτυακής διδασκαλίας	12
1.2 Η έννοια της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	15
2.1 Στρατηγική βιβλιογραφικής ανασκόπησης	15
2.2 Διαδικτυακή διδασκαλία εν καιρώ πανδημίας Covid-19	15
2.3 Επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία εν καιρώ πανδημίας Covid-19	17
2.4 Απόψεις εκπαιδευτικών	23
2.5 Σύνθεση	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	31

3.1	Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	31
3.2	Συμμετέχοντες έρευνας.....	31
3.3	Μέθοδος και εργαλείο συλλογής δεδομένων.....	32
3.4	Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	34
3.5	Μέθοδος ανάλυσης	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....		38
4.1	Η εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας.....	38
4.2	Μέθοδοι και εργαλεία διδασκαλίας κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας	44
4.3	Προκλήσεις εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας	50
4.4	Προτάσεις αποτελεσματικότερης εφαρμογής της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναμφίβολα, με την αρχή αυτής της νέας δεκαετίας, το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης COVID-19 που οδήγησε σε παγκόσμια πανδημία έχει επηρεάσει την οικονομία, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία ταξιδιωτικού τουρισμού, καθώς και τα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως, διαταράσσοντας τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές εκπαιδεύονται ανά τον κόσμο (Kafa & Pashiardis, 2020). Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αντιμετώπισαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν μεγάλες προκλήσεις λόγω της πανδημίας COVID-19. Περίπου 1,5 δισεκατομμύριο μαθητές όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων σε 191 χώρες επηρεάστηκαν από την απόφαση των ιδρυμάτων τους να κλείσουν λόγω της πανδημίας (Meletiou-Mavrotheris et al., 2022). Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τέθηκαν σημαντικές προκλήσεις για τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τα οποία έπρεπε να επανασχεδιάσουν την εκπαίδευση και να αλλάξουν τις πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης προκειμένου να αντιμετωπίσουν το ψηφιακό σοκ που επιβλήθηκε (Azorin, 2020; Bakhmat et al., 2020).

Η επείγουσα ανάγκη να στραφούν σε κατάσταση επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας εν μία νυκτί ανάγκασε τους εκπαιδευτικούς να προσαρμοστούν γρήγορα σε μια νέα πραγματικότητα. Τα μαθήματα πρόσωπο με πρόσωπο έπρεπε να επανασχεδιαστούν για να ταιριάζουν με ένα διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης (Bozkurt et al., 2020). Ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να μεταμορφώσουν και να προσαρμόσουν ανάλογα τις διδακτικές μεθοδολογίες και το εκπαιδευτικό τους υλικό, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της άγνωστης κατάστασης, χρησιμοποιώντας πρακτικές απομακρυσμένης διδασκαλίας. Οι μαθητές, με τη σειρά τους, έπρεπε να προσαρμοστούν στο νέο μαθησιακό περιβάλλον, να βιώσουν κοινωνική αποστασιοποίηση από συμμαθητές, εκπαιδευτικούς και φίλους και να αντιμετωπίσουν πολυάριθμες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, ψυχικές, υγειονομικές και

τεχνολογικές προκλήσεις (Tulaskar & Turunen, 2021). Για την αντιμετώπιση των περιορισμών της πανδημίας, εφαρμόστηκε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης προκειμένου να συνεχιστεί η διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα (Meletiou-Mavrotheris et al., 2022).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του ιού COVID-19. Οι επιμέρους στόχοι είναι να εξεταστεί το πώς βίωσαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, να διερευνηθούν οι μέθοδοι και τα εργαλεία που χρησιμοποίησαν κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, να εντοπιστούν οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας και να παρουσιαστούν οι προτάσεις των εκπαιδευτικών ως προς την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Η έννοια της διαδικτυακής διδασκαλίας

Η ηλεκτρονική μάθηση είναι μια μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι ηλεκτρονική μάθηση. Τόσο η ηλεκτρονική μάθηση όσο και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιλαμβάνουν μαθητές που εργάζονται σε υπολογιστές ή άλλες κινητές συσκευές. Ωστόσο, στην ηλεκτρονική μάθηση, οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν μαζί στον ίδιο χώρο όσο γίνονται τα μαθήματα και οι αξιολογήσεις τους. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τα μαθήματα και οι αξιολογήσεις μπορούν να γίνονται ηλεκτρονικά με μαθητές στο σπίτι. Λόγω αυτού, η αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών και δασκάλων θα είναι διαφορετική στην ηλεκτρονική μάθηση και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, επειδή η ηλεκτρονική μάθηση περιλαμβάνει προσωπική αλληλεπίδραση και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν περιλαμβάνει προσωπική συνάντηση (Silva et al., 2022). Ως εκ τούτου, η ηλεκτρονική μάθηση παρέχει μια ευκαιρία μάθησης για σωματικά απομακρυσμένους ανθρώπους. Στην ηλεκτρονική μάθηση, ο μαθητής γίνεται αυτοκατευθυνόμενος μαθητής και μαθαίνει ταυτόχρονα και ασύγχρονα ανά πάσα στιγμή. Έτσι, η διαδικτυακή μάθηση βελτιώνει τη δέσμευση και την απόδοση των μαθητών (Khlaif et al., 2021).

Η αποτελεσματικότητα και τα μειονεκτήματα της διαδικτυακής διδασκαλίας και μάθησης, ή απλώς διαδικτυακής εκπαίδευσης, έχουν συζητηθεί εδώ και δεκαετίες. Μελετητές από όλο τον κόσμο έχουν εξετάσει διάφορες ερευνητικές μελέτες, θεωρίες, μοντέλα, πρότυπα και κριτήρια αξιολόγησης, τα οποία επικεντρώνονται στην ποιοτική διαδικτυακή μάθηση, τη διαδικτυακή διδασκαλία και το σχεδιασμό διαδικτυακών μαθημάτων (πχ Hodges et al., 2020). Σύμφωνα με τους Bakia et al. (2012), η διαδικτυακή εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει τη διαδικτυακή διδασκαλία και

μάθηση, αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να παρέχουν εκπαιδευτικό υλικό και να διευκολύνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ δασκάλων και μαθητών, και σε ορισμένες περιπτώσεις και μεταξύ μαθητών. Κατά συνέπεια, η διαδικτυακή εκπαίδευση μπορεί να είναι πλήρως διαδικτυακή, με όλες τις οδηγίες να πραγματοποιούνται μέσω του Διαδικτύου ή τα διαδικτυακά στοιχεία μπορούν να συνδυαστούν με συνεδρίες πρόσωπο με πρόσωπο γνωστές ως μικτή μάθηση (Horn & Staker, 2014).

Η διαδικτυακή μάθηση έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, συμπεριλαμβανομένης της μαθητοκεντρικής φύσης της, ότι είναι κατασκευασμένη με δομημένο και οργανωμένο τρόπο επιτρέποντας τη συμμετοχή μαζικών συμμετεχόντων. Λόγω αυτών των χαρακτηριστικών, η διαδικτυακή μάθηση πραγματοποιείται σε δύο μορφές, τη σύγχρονη και την ασύγχρονη (Wilkins, 2018). Σε γενικές γραμμές, δάσκαλοι και μαθητές ενσωματώνουν και τις δύο μορφές για διαδικτυακή διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης. Η σύγχρονη μάθηση είναι κυρίως ένας τύπος μάθησης σε πραγματικό χρόνο. Η αλληλεπίδραση μεταξύ δασκάλου και μαθητή καθώς και μεταξύ μαθητών πραγματοποιούνται ταυτόχρονα σαν τακτικές συναντήσεις πρόσωπο με πρόσωπο, που διευκολύνονται από ένα σύστημα, συνήθως τηλεδιάσκεψη (O'Rourke & Strickler, 2017). Από την άλλη, η ασύγχρονη διαδικτυακή μάθηση δεν είναι χρονικά δεσμευμένη και οι μαθητές μπορούν να πραγματοποιήσουν ηλεκτρονικές δραστηριότητες με τον δικό τους τρόπο, ανεξάρτητα ανάλογα με τη δική τους χρονική διαθεσιμότητα. Κανονικά, οι μαθητές αλληλεπιδρούν μόνο με πόρους μάθησης ή υλικό, όπως υλικό ανάγνωσης, εκπαιδευτικά βίντεο που σχετίζονται με το θέμα της συζήτησης, ενώ οι δάσκαλοι επιβλέπουν ή ελέγχουν μόνο (Rido, 2020).

1.2 Η έννοια της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και του γρήγορου μετασχηματισμού της διδασκαλίας πρόσωπο με πρόσωπο σε διδασκαλία εξ αποστάσεως, ένα νέο σημείο συζήτησης που αναδύεται είναι εάν αυτή η έκτακτη διδασκαλία διαφέρει από μια προγραμματισμένη και δομημένη διαδικασία εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σε ορισμένες από τις μελέτες, η εξ αποστάσεως διδασκαλία στην πανδημία αναφερόταν σε «εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης» (Bozkurt & Sharma, 2020). Η έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία αναφέρεται επίσης ως «... εναλλακτική και απρογραμματίστη μέθοδος για την παροχή διδασκαλίας από απόσταση, επειδή δεν βρίσκονται σε μια τάξη με τους μαθητές τους». (Shisley, 2020, σελ. 2). Επιπλέον, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφερόταν ως «... προγραμματισμένη μάθηση που συμβαίνει σε διαφορετικό μέρος από τη διδασκαλία και ως εκ τούτου απαιτεί ειδικές τεχνικές για το σχεδιασμό μαθημάτων, ειδικές εκπαιδευτικές τεχνικές, ειδικές μεθόδους επικοινωνίας.... καθώς και οργανωτικές και διοικητικές ρυθμίσεις». (Moore & Kearsley, 1996, σ.2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Στρατηγική βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Στην παρούσα βιβλιογραφική ανασκόπηση έγινε έρευνα για διαθέσιμες πηγές με τη χρήση λέξεων κλειδιών που σχετίζονται με το υπό διερεύνηση ζήτημα. Ειδικότερα οι λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν «Διαδικτυακή διδασκαλία», «Επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία», «Εξ αποστάσεως εκπαίδευση», «πανδημία», «Covid-19», «προκλήσεις» και συνδυασμός αυτών. Η αναζήτηση έγινε σε έγκριτες βάσεις δεδομένων όπως το google Scholar και το Scopus. Ως γλώσσα συγγραφής των πηγών τέθηκε η αγγλική και η ελληνική. Ως χρονολογία δημοσίευσης των πηγών τέθηκε το διάστημα από την έναρξη της πανδημίας μέχρι σήμερα.

2.2 Διαδικτυακή διδασκαλία εν καιρώ πανδημίας Covid-19

Η διαδικτυακή διδασκαλία δεν μπορεί να υφίσταται χωρίς τη διαδικτυακή μάθηση. Αυτό συμβαίνει επειδή τα δύο εξαρτώνται το ένα από το άλλο. Οι Hoi et al. (2018) διαπίστωσαν στη μελέτη τους ότι με βάση τους τύπους μαθησιακών καθηκόντων και τις μορφές πληροφοριών ανατροφοδότησης, η διαδικτυακή μάθηση μπορεί να χωριστεί σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: (α) διαδικτυακή εποπτευόμενη μάθηση όπου είναι πάντα διαθέσιμες πλήρεις πληροφορίες ανατροφοδότησης, (β) διαδικτυακή μάθηση με περιορισμένη ανατροφοδότηση και (γ) διαδικτυακή μάθηση χωρίς επίβλεψη όπου δεν υπάρχει διαθέσιμη ανατροφοδότηση. Οι Hoi et al. (2018) προτείνουν ότι η παρουσία των εκπαιδευτικών στο διαδίκτυο μπορεί να βασίζεται στο ποσό της βοήθειας που χρειάζονται οι μαθητές. Επιπλέον, οι Means et al. (2014) διερεύνησαν τις επιλογές σχεδιασμού διαδικτυακής μάθησης παραθέτοντας διάφορες μεταβλητές συντονισμού,

συμπεριλαμβανομένων των ρόλων των μαθητών και των εκπαιδευτικών, καθώς και την αναλογία των μαθητών κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών μαθημάτων. Η διαδικτυακή εκπαίδευση τόσο για τη διδασκαλία όσο και για τη μάθηση απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα προγράμματα σπουδών παραδίδονται αποτελεσματικά και ότι οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εργάζονται συγχρονισμένα ή ασύγχρονα στο Διαδίκτυο. Υπάρχουν μερικά ζητήματα που σχετίζονται με την ηλεκτρονική εκπαίδευση και μάθηση. Τα σοβαρά ζητήματα σχετίζονται κυρίως με την προσβασιμότητα στον ιστό, τα ζητήματα μετάδοσης δεδομένων, την προσβασιμότητα των συσκευών, τον ήχο, το βίντεο και ούτω καθεξής (Sadiku et al., 2018).

Η Manfuso (2020) στην έρευνά της διαπίστωσε επίσης ότι ο σχεδιασμός ενός αποτελεσματικού διαδικτυακού μαθήματος θα μπορούσε να διαρκέσει εβδομάδες και μήνες. Επίσης, οι ρόλοι των μαθητών και των εκπαιδευτικών δεν είναι καθορισμένοι. Συνεπώς, και όταν χρειάζεται, τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαπραγματευτούν τι πρέπει να κάνουν. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Boon (2015), η παρουσία των εκπαιδευτικών σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης και διδασκαλίας είναι σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών. Παρά τις επιλογές που προσφέρονται ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν να έχουν μικρότερη ή μηδενική παρουσία στο διαδίκτυο, ο Boon (2015) πρότεινε διάφορες στρατηγικές διευκόλυνσης που μπορούν να κάνουν τους μαθητές πιο παρακινημένους και να ενδιαφέρονται για τη μάθησή τους. Αυτά, όμως, απαιτούν ενεργή και μεγάλη παρουσία των εκπαιδευτικών στο διαδίκτυο. Ωστόσο, είναι προφανές ότι, ανεξάρτητα από το αν οι εκπαιδευτικοί έχουν μικρή ή μεγάλη παρουσία στο διαδίκτυο, οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν είναι μόνοι στις εικονικές τάξεις.

Ο Juhari (2020) υποστηρίζει ότι κατά την επιλογή της παρουσίας σε μικρό ή μεγάλο διαδικτυακό χώρο, πρέπει να ληφθούν υπόψη αρκετοί παράγοντες, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου ικανότητας των μαθητών στο μάθημα και της διαθεσιμότητας των μαθητών να είναι online (πρόσβαση και κατανάλωση δεδομένων). Μερικοί μαθητές μπορεί να αφεθούν να αναλάβουν πιο ανεξάρτητη μάθηση στο Διαδίκτυο και κάποιοι μπορεί να απαιτήσουν τη μέγιστη βοήθεια που μπορεί να φανταστεί κανείς. Άλλωστε, όπως ανέφεραν οι Hoï et al. (2018) η ηλεκτρονική ανατροφοδότηση προς τους μαθητές εξαρτάται από την ικανότητα των μαθητών να μαθαίνουν ανεξάρτητα ή εξαρτημένα.

Επιπλέον, το διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης και οι καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις διεγείρουν τη δέσμευση των μαθητών και την εξατομίκευση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Με την ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων ηλεκτρονικής μάθησης οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν ή να σχεδιάσουν τις προσωπικές τους μαθησιακές διαδρομές σύμφωνα με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους. Μπορούν να διαχειρίζονται τη μαθησιακή τους διαδικασία και να παρακολουθούν την ακαδημαϊκή τους επίδοση (Samoylenko et al., 2021).

2.3 Επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία εν καιρώ πανδημίας Covid-19

Από τις αρχές του 2020, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αλλάζουν τη διδασκαλία τους με μετάβαση στο διαδίκτυο, ως απάντηση στην πανδημία του COVID-19. Ορισμένοι θεωρούν αυτό το είδος της εξ αποστάσεως διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης μια προσωρινή διαδικτυακή μετατόπιση κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, ενώ η διαδικτυακή μάθηση περιλαμβάνει σκόπιμο σχεδιασμό για διαδικτυακή παράδοση (Hodges et al.,

2020). Δύο χρόνια μετά την πανδημία, εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται πλήρως διαδικτυακές, συνδυασμένες ή υβριδοποιημένες μέθοδοι ως απάντηση στις εξελισσόμενες συμβουλές υγείας για τον COVID-19. Παρόλο που τα πρότυπα για τις παιδαγωγικές, κοινωνικές, διοικητικές και τεχνικές απαιτήσεις της διαδικτυακής μάθησης έχουν ήδη δημοσιευτεί πριν από την πανδημία, οι διαδικτυακές ικανότητες των καθηγητών και των φοιτητών παραμένουν κρίσιμες προκλήσεις για τα ιδρύματα εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Turnbull et al., 2021).

Η επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι αναμφισβήτητα μια νέα έννοια που προήλθε λόγω της πανδημίας (Hodges et al., 2020). Προτείνεται επίσης να είναι μία από τις εκπαιδευτικές απαντήσεις στην πανδημία COVID-19 (Bozkurt & Sharma, 2020). Όταν προκύψει η ανάγκη για σχολική εκπαίδευση, η έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία γίνεται μια προσωρινή λύση προκειμένου να επιτραπεί στους μαθητές να συνεχίσουν τα μαθήματά τους. Παρά το γεγονός ότι δεν είναι σίγουροι για την εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να συνεχίσουν να διδάσκουν. Σύμφωνα με την Talidong (2020) στη μελέτη της για δασκάλους που εμπλέκονται στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης, τα κύρια ευρήματα αυτής της μελέτης δίνουν έμφαση σε διάφορες πτυχές, όπως η θετική προοπτική, το ενδιαφέρον για τους μαθητές και οι εκπαιδευτικές στρατηγικές των δασκάλων στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης. Παρά τις δυσκολίες οργάνωσης των μαθημάτων ουσιαστικά από απόσταση, οι ερωτηθέντες γνώριζαν τις εκπαιδευτικές στρατηγικές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.

Σε μια προσπάθεια να διασφαλιστεί ότι η διδασκαλία και η μάθηση στο Διαδίκτυο επιτυγχάνονται αποτελεσματικά και επιτυχώς, οι Whittle et al. (2020) πρότειναν ένα πλαίσιο για έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία. Τα ευρήματα της μελέτης υποδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους στο

Διαδίκτυο διασφαλίζοντας ότι είναι ορατοί ανάλογα είτε εντός είτε εκτός των διαδικτυακών συνεδριών διδασκαλίας. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί μπορεί να δυσκολεύονται να πραγματοποιήσουν διαδικτυακές αξιολογήσεις κατά τη φάση έκτακτης εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Ο Rahim (2020) πρότεινε εννέα πτυχές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διεξαγωγή διαδικτυακών αξιολογήσεων κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης. Αυτές περιλαμβάνουν την αξιολόγηση των προϋποθέσεων για την εφαρμογή της διαδικτυακής αξιολόγησης, εξασφάλιση της ευθυγράμμισης των δραστηριοτήτων αξιολόγησης με τους δηλωμένους μαθησιακούς στόχους, αντιμετώπιση της ποικιλομορφίας των καταστάσεων των μαθητών, διατήρηση μιας καλής ισορροπίας διαμορφωτικών και αθροιστικών αξιολογήσεων, τόνωση της μάθησης των μαθητών με διαδικτυακή αξιολόγηση, προγραμματισμός και χρονοδιάγραμμα των δοκιμών, καθιέρωση σαφούς επικοινωνίας με τους μαθητές σχετικά με θέματα αξιολόγησης, εξασφάλιση ανατροφοδότησης υψηλής ποιότητας και αντιμετώπιση απειλών εγκυρότητας αξιολόγησης. Αν και όλες αυτές οι πτυχές μπορεί να είναι γνωστές σε ορισμένους εκπαιδευτικούς, άλλοι μπορεί να τις βρουν νέες, αλλά χρήσιμες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου κρίσης (Juhari, 2020).

Χώρες σε όλο τον κόσμο έκλεισαν τις λειτουργίες σχεδόν όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με στόχο την προστασία της υγείας των πολιτών τους επιχειρώντας να περιορίσουν την εξάπλωση του ιού COVID-19. Αυτή η κατάσταση οδήγησε σε άνευ προηγουμένου δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα εκπαιδευτικά συστήματα σχεδόν κάθε χώρας, με αποτέλεσμα την ανάγκη μετάβασης στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, ώστε να εξασφαλιστεί κάποιο επίπεδο εκπαιδευτικής συνέχειας (Hodges et al., 2020). Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19, εκατομμύρια μαθητές σε όλο τον κόσμο πέρασαν από την εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο στην εμπειρία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης (Vlachopoulos, 2020).

Ενώ όλες οι χώρες προσπάθησαν να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας στα εκπαιδευτικά τους συστήματα, νέο περιεχόμενο μαθημάτων σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα έπρεπε να αναπτυχθεί γρήγορα και να γίνουν προσπάθειες να παραδοθεί αυτό το νέο ανανεωμένο περιεχόμενο μέσω ψηφιακών πλατφορμών. Η διαδικτυακή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση που βασίζεται στην τεχνολογία έχει θεωρηθεί μία από τις συνολικά αποτελεσματικές στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης που χρησιμοποιήθηκαν πριν από την πανδημία COVID-19 (Bozkurt & Sharma, 2020). Ωστόσο, καθώς η εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο έχει ανασταλεί σε μεγάλο βαθμό ή εντελώς λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν από τις εθνικές κυβερνήσεις ως απάντηση στην πανδημία, η έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία εισήχθη γρήγορα από πολλές χώρες με γρήγορο και απροετοίμαστο τρόπο. Η ξαφνική και απροετοίμαστη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης άσκησε σοβαρές πιέσεις όχι μόνο στους μαθητές, αλλά και στους δασκάλους, τόσο στις οικογένειές τους, όσο και σε άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Σε παγκόσμια κλίμακα, είναι ευρέως γνωστό ότι δεν βιώνει κάθε δάσκαλος ή γονέας το ίδιο επίπεδο ψηφιακής παιδείας και επομένως δεν είναι όλοι σε θέση να προσαρμοστούν γρήγορα στη διαδικτυακή εκπαίδευση που βασίζεται στην τεχνολογία σε μια κατάσταση πανδημικής κρίσης (Karakose, 2021).

Σχεδόν όλα τα ιδρύματα εκπαίδευσης παγκοσμίως επέλεξαν την εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης από νωρίς στην πανδημία COVID-19. Ωστόσο, κατά τη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης, εκφράστηκαν αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα και τον ψηφιακό γραμματισμό τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών εκπαίδευσης, μαζί με την τεχνολογική υποδομή πολλών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων εντός των ιδρυμάτων εκπαίδευσης, η εξάλειψη του ψηφιακού χάσματος μεταξύ των μαθητών και η ανάπτυξη και εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών μπορεί

να βοηθήσει στην εξάλειψη πολλών από τα πιθανά ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στην εκπαίδευση όσον αφορά την ψηφιακή διδασκαλία και μάθηση. Με το κλείσιμο των περισσότερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων παγκοσμίως ως απάντηση στην πανδημία του COVID-19, η ταχεία μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης δημιούργησε αναμφίβολα πιθανούς κινδύνους όσον αφορά την εκπαίδευση (Mehta & Aguilera, 2020).

Οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο επέβαλαν αυστηρά μέτρα για να εξαλείψουν τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας, έχοντας υιοθετήσει μια σταθερή θέση για τη διασφάλιση της εκπαιδευτικής συνέχειας. Στην πραγματικότητα, ορισμένες κυβερνήσεις έλαβαν ειδικά μέτρα όπου ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες θεωρήθηκε ότι επηρεάζονται περισσότερο από την πανδημία COVID-19 και έλαβαν στρατηγικές αποφάσεις για να υποστηρίξουν τόσο τους μαθητές όσο και άλλους ενδιαφερόμενους σε αυτήν την ομάδα (De Brouwer et al., 2020). Η ταχεία και απροετοίμαστη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης αύξησε περαιτέρω τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές ανισότητες τόσο σε αστικά όσο και σε αγροτικά περιβάλλοντα, και ως εκ τούτου, η ανάγκη ανάπτυξης ενός νέου οράματος για την υποστήριξη των μειονεκτούντων μαθητών στη διαδικτυακή εκπαίδευση έχει σε μεγάλο βαθμό αναγνωριστεί σε όλους τους τομείς.

Επίσης, οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις των ευκαιριών μάθησης που χάθηκαν λόγω της έκτακτης εξ αποστάσεως διδασκαλίας, ειδικά για τους μειονεκτούντες μαθητές, ήταν αναμφίβολα βαθύτερες και πιο επιζήμιες ως προς τον αντίκτυπό τους. Δεδομένου ότι η τεχνολογική υποδομή και οι εγκαταστάσεις των χωρών διαφέρουν σε όλο τον κόσμο, η συνέχεια και η ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που προσφέρουν τα ιδρύματα εκπαίδευσης διαφέρει επίσης φυσικά (Karakose, 2021). Λόγω της παγκόσμιας εκπαιδευτικής κρίσης που προκλήθηκε από τον COVID-19, το κλείσιμο

των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παγκοσμίως οδήγησε σχεδόν όλα τα μαθήματα να πραγματοποιούνται διαδικτυακά, αφήνοντας τους μαθητές κατά μία έννοια αποκλεισμένους να σπουδάσουν στο σπίτι. Πολλές από τις ψυχολογικές και φυσιολογικές επιπτώσεις της πανδημίας σε μαθητές και εκπαιδευτικούς θα γίνουν αναμφίβολα πιο ξεκάθαρες στην περίοδο μετά την COVID-19, όταν η ζωή θα επιστρέψει σε κάποια κανονικότητα. Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η ψυχολογική και φυσιολογική υγεία σχεδόν όλων των μαθητών και των εκπαιδευτικών απειλήθηκε και συνεχίζει να απειλείται κατά τη διάρκεια της συνεχιζόμενης πανδημίας. Η παγκόσμια κρίση υγείας που προκλήθηκε από τον COVID-19 και η συνακόλουθη παγκόσμια εκπαιδευτική κρίση έχει λειτουργήσει ως υπενθύμιση τόσο στους υπεύθυνους χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής όσο και στους διαχειριστές να επικεντρωθούν περισσότερο στον αντίκτυπο της πανδημίας, η οποία εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για όλους (Karakose).

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης είναι ένας τρόπος δημιουργίας μιας προσωρινής λύσης στην κρίση που ονομάζεται πανδημία COVID-19. Επιπλέον, αυτή η λύση επωφελείται από τις εμπειρίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Bozkurt & Sharma, 2020). Από την άλλη πλευρά, οι μελέτες που σχετίζονται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση επικεντρώθηκαν σε ορισμένα βασικά στοιχεία, όπως διδακτικές και μαθησιακές στρατηγικές, παιδαγωγικά μοντέλα και κατασκευές και τεχνολογίες μάθησης (Dabbagh & Bannan-Ritland, 2005). Επιπλέον, για να παρέχεται το μέγιστο επίπεδο οφέλους στους μαθητές, αναφέρθηκε η σημασία του σχεδιασμού ενός δομημένου προγράμματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σε μια άλλη μελέτη, αναφέρθηκαν 9 βασικά ζητήματα για την ανάπτυξη ενός επιτυχημένου προγράμματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω διαδικτύου. Αυτά είναι η διαδικασία έναρξης του προγράμματος, η νομοθεσία, η δομή του προγράμματος, ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός,

η αξιολόγηση και αξιολόγηση, η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση, η υποστήριξη, τα τεχνικά ζητήματα και η αξιολόγηση του προγράμματος (Bilgiç & Tüzün, 2020).

2.4 Απόψεις εκπαιδευτικών

Η διαδικτυακή διδασκαλία προϋποθέτει ότι οι μαθητές και οι δάσκαλοι δεν χρειάζεται να βρίσκονται στο ίδιο φυσικό περιβάλλον για τη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές και οι δάσκαλοι συνδέονται μέσω ενός διαδικτυακού συστήματος μάθησης που ονομάζεται πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης στη διαδικτυακή διδασκαλία. Όπως και στη διαδικτυακή εκπαίδευση, δεν υπάρχει φυσική τάξη όπου παρέχεται καθοδήγηση πριν από μια δραστηριότητα. Επομένως, είναι απαραίτητο να προετοιμάσετε ένα σχέδιο, για παράδειγμα, έναν εβδομαδιαίο οδηγό ή έναν μηνιαίο οδηγό όπου οι μαθητές μπορούν να συμβουλευούνται όλες τις πληροφορίες και τις οδηγίες που είναι απαραίτητες για να παρακολουθήσουν τα διαδικτυακά μαθήματα (Silva et al., 2022).

Περισσότερο από τη μετάδοση της γνώσης, ο δάσκαλος πρέπει τώρα να καθοδηγήσει τη διαδικασία μάθησης του μαθητή για να αναπτύξει τις ικανότητές του, δηλαδή τη μάθηση να μαθαίνει, την αυτομάθηση και την αυτονομία. Η εξέλιξη των τεχνολογιών και των μορφών επικοινωνίας έχει προκαλέσει αλλαγές στην κοινωνία, ενισχύοντας τη γέννηση νέων παιδαγωγικών μοντέλων, εκπαιδευτικών διαδικασιών επικοινωνίας και νέων διεργασιών διδασκαλίας-μάθησης. Με την πανδημία του COVID-19, τα σχολεία έκλεισαν και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση για όλα τα μαθήματα ή τα μαθήματα έγινε καθημερινή πρακτική. Αυτή η αλλαγή ανάγκασε τους δασκάλους και τους μαθητές σε μια νέα επαγγελματική πραγματικότητα. Εκτός από μια επαγγελματική πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς, αυτή η προσαρμογή ήταν επίσης μια οργανωτική πρόκληση για τη διεξαγωγή ολόκληρης της διδακτικής διαδικασίας για τα σχολεία (Cicha et al.,

2021). Η πανδημία COVID-19 οδήγησε σε ταχεία και έκτακτη αλλαγή, σχεδόν υποχρεωτικά. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οι δάσκαλοι αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν πρακτικές έκτακτης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ERL) (Green et al., 2020). Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρειάζεται προσαρμοστικότητα και καλό προγραμματισμό (Marek et al., 2021). Η μετάβαση από ένα καθεστώς διδασκαλίας πρόσωπο με πρόσωπο σε μια διαδικασία εξ αποστάσεως διδασκαλίας/μάθησης, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης όπως η πανδημία COVID-19, δημιούργησε περιορισμούς σε διάφορους τομείς της κοινωνίας. Για να συνεχίσουν τη διδασκαλία, οι δάσκαλοι έπρεπε να αναδιαμορφώσουν γρήγορα τα σχέδια και τις παιδαγωγικές στρατηγικές τους σύμφωνα με το νέο σενάριο μάθησης (Green et al., 2020).

Σε μια ερευνητική μελέτη από τον Onyefulu (2021) με στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα της ηγεσίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού. Αυτός ο συγγραφέας συνειδητοποίησε ότι οι περισσότεροι από τους δασκάλους ήταν της άποψης ότι οι ηγέτες τους τους παρείχαν πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία ηλεκτρονικής μάθησης και μια ευκαιρία να προωθήσουν τη δυναμική της καινοτομίας στο σχολείο. Επίσης, οι Khlaif et al., (2021), στη μελέτη τους όπου προσπάθησαν να διερευνήσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των μαθητών στη διαδικτυακή μάθηση κατά τη διάρκεια έκτακτης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, διαπίστωσαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 επηρέασε αρνητικά τη συμμετοχή των μαθητών στη μάθηση λόγω των νέων προκλήσεων που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας, όπως οι υποδομές, η πολιτιστική, η ψηφιακή ανισότητα και το ψηφιακό απόρρητο.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, η εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης περιλαμβάνει ορισμένα στοιχεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και είναι ένας τρόπος μάθησης και διδασκαλίας μέσω Διαδικτύου αλλά δεν πρέπει να μπαίνουν στην ίδια εξίσωση (Bozkurt & Sharma, 2020). Επιπλέον, ο κύριος σκοπός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι να παρέχει μια ευέλικτη μορφή εκπαίδευσης, αλλά κατά τη διάρκεια της πανδημίας ήταν υποχρέωση να παρέχεται εξ αποστάσεως εκπαίδευση και όχι επιλογή (Bozkurt & Sharma, 2020). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η εκπαίδευση στην πανδημία ονομαζόταν έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία αντί για διδασκαλία εξ αποστάσεως. Για την ανάλυση των συνεπειών της έκτακτης εξ αποστάσεως διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, πραγματοποιήθηκαν πολλές μελέτες και αναφορές. Οι Xiao & He (2020) ανέλυσαν τα διαδικτυακά μαθήματα έκτακτης ανάγκης κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 με βάση τις αντιλήψεις τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων. Η μελέτη αποκάλυψε ότι μια ποικιλία διαδικτυακών εργαλείων υιοθετήθηκαν από τους εκπαιδευτές κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αλλά οι προτιμήσεις των δασκάλων και των μαθητών δεν ήταν παρόμοιες. Επιπλέον, το 63,84% των μαθητών ήταν ικανοποιημένοι με τους καθηγητές τους και μόνο το 2,15% των μαθητών δεν ήταν ικανοποιημένοι. Η πλειοψηφία των μαθητών είναι ικανοποιημένη με τα διαδικτυακά τους μαθήματα.

Οι Rotas & Cahapay (2020) είχαν ως στόχο να περιγράψουν τις δυσκολίες στις Φιλιππίνες κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της κρίσης COVID-19. Ως αποτέλεσμα της μελέτης, ασταθής σύνδεση στο Διαδίκτυο, ανεπαρκείς πόροι μάθησης, διακοπή ηλεκτρικής ενέργειας, ασαφή μαθησιακά περιεχόμενα, υπερφορτωμένες δραστηριότητες μαθήματος, περιορισμένα ικριώματα δασκάλων, κακή επικοινωνία μεταξύ συνομηλίκων, σύγκρουση με τις ευθύνες του σπιτιού, κακό μαθησιακό περιβάλλον, προβλήματα με τα οικονομικά, σωματική υγεία

συμβιβασμούς και αγώνες ψυχικής υγείας αποκαλύφθηκαν ως δυσκολίες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Επιπλέον, στην έκθεση της Διεθνούς Ένωσης Πανεπιστημίων (IAU) εξετάστηκαν οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για έκτακτη εξ αποστάσεως διδασκαλία και μάθηση. Η διαδικασία μετάβασης διερευνήθηκε με τρεις διασυνδεδεμένες διαστάσεις που δηλώθηκαν ως (1) τεχνική υποδομή και προσβασιμότητα, (2) ικανότητες και παιδαγωγικές γνώσεις εξ αποστάσεως και (3) το πεδίο της μελέτης. Αυτές οι διαστάσεις έχουν επηρεάσει τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες σε διάφορες πτυχές. Από την άλλη πλευρά, οι Traxler et al. (2020) ετοίμασαν μια έκθεση για να βοηθήσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων σε όλο τον κόσμο να χρησιμοποιήσουν την ψηφιακή τεχνολογία για την καταπολέμηση των εκπαιδευτικών προκλήσεων που προκαλούνται από την τρέχουσα πανδημία COVID-19. Μία από τις κοινές προκλήσεις στις εκθέσεις σχετίζεται με το ψηφιακό χάσμα. Σε χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος, η διδασκαλία και η μάθηση διαταράσσονται πολύ περισσότερο λόγω των μαθητών που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο για να παρακολουθήσουν μαθήματα εξ αποστάσεως. Επιπλέον, δεδομένου ότι απαιτείται διαφορετική παιδαγωγική για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, το επίπεδο ετοιμότητας των εκπαιδευτικών είναι μια άλλη πρόκληση για τα ιδρύματα. Τα ιδρύματα δεν είχαν τον απαραίτητο χρόνο για να αναπτύξουν τις διδακτικές δεξιότητες του προσωπικού για να τους βοηθήσουν να προσαρμοστούν στη διαδικτυακή διδασκαλία. Τέλος, οι ποικίλες ανάγκες των διαφορετικών τομέων σπουδών έχουν δημιουργήσει προκλήσεις για τα ιδρύματα. Παραδείγματα είναι η κλινική ιατρική, οι κτηνιατρικές σπουδές και επίσης αρκετοί κλάδοι ανάλογα με την πρόσβαση στα εργαστήρια αντιμετώπισαν προκλήσεις επειδή οι πρακτικές δεν μπορούν να αντικατασταθούν από δραστηριότητες εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης (Bilgiç & Tüzün, 2020).

Πολλοί ερευνητές έχουν ενδιαφερθεί, ειδικά, για τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι δάσκαλοι μετά τη μετάβασή τους στη διαδικτυακή λειτουργία διδασκαλίας από το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid 19 (π.χ. Nugroho et al., 2021; Almazova et al., 2020). Ακολουθούν ορισμένες προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των μαθημάτων τους στο Διαδίκτυο. Όταν μετέβησαν στην εξ αποστάσεως διδασκαλία λόγω της πανδημίας, πολλοί κακώς καταρτισμένοι δάσκαλοι χρησιμοποιούσαν κυρίως τα μαθήματα που σχεδίαζαν αρχικά για τις παραδοσιακές τάξεις στις εικονικές τάξεις τους. Οι ερευνητές τόνισαν επίσης την ανάγκη οι εκπαιδευτικοί να συμπεριλάβουν περισσότερες διεγερτικές δραστηριότητες και τεχνολογίες στα διαδικτυακά μαθήματα. Επιπλέον, ένα ποιοτικά σχεδιασμένο μάθημα απαιτεί υψηλότερο επίπεδο δημιουργικότητας και η προετοιμασία διαδικτυακού εκπαιδευτικού υλικού θεωρήθηκε ως εξαιρετικά χρονοβόρα διαδικασία από διάφορους δασκάλους (Nugroho et al., 2021).

Μια άλλη σημαντική πρόκληση που αντιμετώπιζαν οι εκπαιδευτικοί ήταν να αναπτύξουν το μάθημά τους στο Διαδίκτυο, καλύπτοντας παράλληλα τις ανάγκες όλων των μαθητών και υποστηρίζοντάς τους ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους. Για να διδάξουν εξ αποστάσεως, πολλοί δάσκαλοι έπρεπε όχι μόνο να προσαρμοστούν σε νέες διδακτικές προσεγγίσεις αλλά και να μάθουν νέες δεξιότητες και ικανότητες για να συνεχίσουν ομαλά τη διαδικτυακή διδασκαλία και μάθηση (Naqvi & Zehra, 2021).

Εκτός από τις δυσκολίες στο σχεδιασμό των μαθημάτων τους για τη διαδικτυακή λειτουργία, οι δάσκαλοι αντιμετώπιζαν πρόσθετες προκλήσεις που συνδέονται με τη σύγχρονη παράδοση των μαθημάτων τους μέσω τηλεδιάσκεψης. Μερικές από αυτές τις προκλήσεις περιλαμβάνουν την αναξιόπιστη τεχνολογία, την περιορισμένη προσωπική σύνδεση, την απομόνωση και τον ανεπαρκή χρόνο διδασκαλίας. Κατά την εξέταση της εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με τις νέες τεχνολογίες, διάφορες μελέτες

τόνισαν την ανάγκη για πρόσθετη τεχνική κατάρτιση για τους εκπαιδευτικούς. Σε μια μελέτη που διεξήχθη από τους Chandwani, Singh και Singh (2021), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ηλικία των εκπαιδευτικών συσχετίστηκε αρνητικά με την εξοικείωσή τους με τα διαδικτυακά εργαλεία μάθησης. Σύμφωνα με τους Almazova et al., (2020), η έλλειψη ετοιμότητας για εξ αποστάσεως διδασκαλία τόσο για τους δασκάλους όσο και για τους μαθητές θα μπορούσε να εμποδίσει την εφαρμογή της διαδικτυακής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αν και πολλοί δάσκαλοι αντιμετώπισαν δυσκολίες να μεταβούν στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, ορισμένοι δάσκαλοι μετακινήθηκαν ομαλά στις εικονικές τάξεις κυρίως επειδή φαινόταν να διαθέτουν τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις, κοινωνικές και προσωπικές δεξιότητες (Revilla-Cuesta et al., 2021).

2.5 Σύνθεση

Στην παρούσα βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί η έννοια της διαδικτυακής διδασκαλίας, καθώς και η έννοια της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας. Στη συνέχεια, έγινε εστίαση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση εν καιρώ πανδημίας Covid-19 όπου αναδείχθηκαν οι προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί και οι απόψεις των ίδιων για την εν λόγω επείγουσα κατάσταση που δημιουργήθηκε. Από την ανασκόπηση προκύπτει ότι η διαδικτυακή εκπαίδευση τόσο για τη διδασκαλία όσο και για τη μάθηση απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα προγράμματα σπουδών παραδίδονται αποτελεσματικά και ότι οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εργάζονται συγχρονισμένα ή ασύγχρονα στο Διαδίκτυο. Ωστόσο, αναδείχθηκαν μερικά ζητήματα που σχετίζονται με την ηλεκτρονική εκπαίδευση και μάθηση, που σχετίζονται κυρίως με την προσβασιμότητα στον ιστό, τα

ζητήματα μετάδοσης δεδομένων, την προσβασιμότητα των συσκευών, τον ήχο, το βίντεο και ούτω καθεξής.

Όσον αφορά την επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία, αυτή είναι μια νέα έννοια που προήλθε λόγω της πανδημίας, όπου εκατομμύρια εκπαιδευτικοί και μαθητές σε όλο τον κόσμο πέρασαν από την εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο στην εμπειρία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης. Η ξαφνική και απροετοίμαστη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης άσκησε σοβαρές πιέσεις όχι μόνο στους μαθητές, αλλά και στους δασκάλους. Κατά τη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης, εκφράστηκαν αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα και τον ψηφιακό γραμματισμό των εκπαιδευτικών, μαζί με την τεχνολογική υποδομή πολλών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Επίσης, η ταχεία μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης δημιούργησε πιθανούς κινδύνους όσον αφορά την εκπαίδευση. Η ταχεία και απροετοίμαστη μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης αύξησε περαιτέρω τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές ανισότητες τόσο σε αστικά όσο και σε αγροτικά περιβάλλοντα. Επίσης, οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις των ευκαιριών μάθησης που χάθηκαν λόγω της έκτακτης εξ αποστάσεως διδασκαλίας, ειδικά για τους μειονεκτούντες μαθητές, ήταν αναμφίβολα βαθύτερες και πιο επιζήμιες ως προς τον αντίκτυπό τους. Από τη άλλη, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν είχαν τον απαραίτητο χρόνο για να αναπτύξουν τις διδακτικές δεξιότητες του προσωπικού για να τους βοηθήσουν να προσαρμοστούν στη διαδικτυακή διδασκαλία. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης είναι ένας τρόπος δημιουργίας μιας προσωρινής λύσης στην κρίση που ονομάζεται πανδημία COVID-19.

Αναμφίβολα, οι δάσκαλοι μετά τη μετάβασή τους στη διαδικτυακή λειτουργία διδασκαλίας από το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid 19 ήρθαν αντιμέτωποι με μια σειρά από προκλήσεις κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των μαθημάτων τους στο

Διαδίκτυο. Όταν μετέβησαν στην εξ αποστάσεως διδασκαλία λόγω της πανδημίας, πολλοί κακώς καταρτισμένοι δάσκαλοι χρησιμοποιούσαν κυρίως τα μαθήματα που σχεδίαζαν αρχικά για τις παραδοσιακές τάξεις στις εικονικές τάξεις τους. Μια άλλη σημαντική πρόκληση ήταν να αναπτύξουν το μάθημά τους στο Διαδίκτυο, καλύπτοντας παράλληλα τις ανάγκες όλων των μαθητών και υποστηρίζοντάς τους ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους. Εκτός από τις δυσκολίες στο σχεδιασμό των μαθημάτων τους για τη διαδικτυακή λειτουργία, οι δάσκαλοι αντιμετώπιζαν πρόσθετες προκλήσεις που συνδέονται με τη σύγχρονη παράδοση των μαθημάτων τους μέσω τηλεδιάσκεψης. Μερικές από αυτές τις προκλήσεις περιλαμβάνουν την αναξιόπιστη τεχνολογία, την περιορισμένη προσωπική σύνδεση, την απομόνωση και τον ανεπαρκή χρόνο διδασκαλίας. Εντούτοις, αν και πολλοί δάσκαλοι αντιμετώπισαν δυσκολίες, ορισμένοι μετακινήθηκαν ομαλά στις εικονικές τάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του ιού COVID-19.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα είναι το “Πώς βίωσαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας;” ενώ τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα είναι τα παρακάτω:

- Ποιες μέθοδοι και ποια εργαλεία χρησιμοποίησαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας;
- Ποιες προκλήσεις αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας;
- Ποιες είναι οι προτάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας;

3.2 Συμμετέχοντες έρευνας

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 10 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εκ των οποίων έξι ήταν άνδρες και τέσσερις γυναίκες με ηλικίες μεταξύ 32-59 ετών. Αναφορικά με το επίπεδο σπουδών οχτώ στους δέκα συμμετέχοντες είχαν μεταπτυχιακό δίπλωμα σπουδών, ενώ ως προς την προϋπηρεσία τους αυτή κυμαίνεται

μεταξύ 4-32 έτη. Η δειγματοληψία που ακολουθήθηκε ήταν η βολική δειγματοληψία (ή δειγματοληψία ευκολίας), μια μέθοδος δειγματοληψία μη πιθανοτήτων. Οι μέθοδοι δειγματοληψίας μη πιθανοτήτων είναι λιγότερο αντικειμενικές και είναι ένας τύπος δειγματοληψίας κατά την οποία ο ερευνητής χρησιμοποιεί δειγματοληψία που δεν προβλέπει τη συμμετοχή κάθε μέλους του πληθυσμού στόχου σε μια μελέτη και μάλλον οι συμμετέχοντες επιλέγονται από τον ερευνητή. Υπάρχουν πολλές μορφές δειγματοληψίας χωρίς πιθανότητα, η πιο συνηθισμένη είναι η σκόπιμη δειγματοληψία (οι συμμετέχοντες επιλέγονται απευθείας από τον ερευνητή) (Stratton, 2021).

3.3 Μέθοδος και εργαλείο συλλογής δεδομένων

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε σε αυτή τη μελέτη ήταν η ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα το είδος της ποιοτικής έρευνας που επιλέχθηκε ήταν η βασική ποιοτική έρευνα (basic qualitative study). Οι Merriam και Tisdell (2016) είπαν ότι η χρήση βασικής ποιοτικής έρευνας προέρχεται από την πεποίθηση ότι οι άνθρωποι χτίζουν τη γνώση εμπλέκοντας και κατασκευάζοντας το νόημα μιας δραστηριότητας ή εμπειρίας. Ένα κεντρικό θέμα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι τα άτομα δημιουργούν μια αντιστοιχία με τον κοινωνικό τους κόσμο (Merriam & Tisdell, 2016). Σε όλη τη διαδικασία μιας βασικής ποιοτικής έρευνας, ο ερευνητής είναι προσεκτικός στην κατανόηση της σημασίας ενός φαινομένου για όσους εμπλέκονται στη μελέτη. Τα ανθρώπινα όντα κατασκευάζουν το νόημα του κόσμου στον οποίο ζουν μέσω της δέσμευσης και της ερμηνείας των εμπειριών τους. Σύμφωνα με τον Bryman (2016), αυτή η επιλογή έγινε λόγω της μοναδικής ευκαιρίας που παρουσιάζεται από την ποιοτική έρευνα να διερευνηθούν οι ατομικές αντιλήψεις και απόψεις κάθε συμμετέχοντα. Αυτή η μέθοδος επιτρέπει τη χρήση διαφόρων ερμηνευτικών

πρακτικών και υλικών, επιτρέποντας στους ερευνητές να μελετήσουν φαινόμενα μέσα στο φυσικό τους πλαίσιο και να τα ερμηνεύσουν με τις έννοιες που τους αποδίδουν τα άτομα (Denzin & Lincoln, 2005).

Σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, η ποιοτική έρευνα περιστρέφεται γύρω από τη συλλογή και ανάλυση μη αριθμητικών δεδομένων, όπως ήχου, βίντεο και κειμένου, προκειμένου να κατανοηθούν εμπειρίες, έννοιες και απόψεις. Η εφαρμογή του έγκειται στην απόκτηση ολοκληρωμένης γνώσης για ένα συγκεκριμένο θέμα ή στη δημιουργία νέων εννοιών για περαιτέρω έρευνα. Οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες είναι τα πιο κοινά πεδία που χρησιμοποιούν ποιοτική έρευνα, δηλαδή η ανθρωπολογία, η κοινωνιολογία, η εκπαίδευση, οι επιστήμες υγείας και η ιστορία, μεταξύ άλλων. (Ισαρη & Πούρκος, 2015)

Τα ποιοτικά δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω συνεντεύξεων στην παρούσα μελέτη. Οι συνεντεύξεις μπορεί να κυμαίνονται από δομημένες, όπου στους συμμετέχοντες γίνονται οι ίδιες ερωτήσεις με προκαθορισμένη σειρά, έως μη δομημένες, που μοιάζουν με περιστασιακή συνομιλία. Οι ημιδομημένες συνεντεύξεις που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την έρευνα βασίστηκαν σε ένα σύνολο ερωτήσεων ανοιχτού τύπου που αφορούσαν συγκεκριμένες θεματικές περιοχές που ήθελε να διερευνήσει ο ερευνητής. Όπως επισημαίνει η Κεδράκα (2008), οι συνεντεύξεις δεν χρησιμεύουν μόνο ως μέσο συλλογής πληροφοριών, αλλά και ως εργαλείο εξέτασης και ερμηνείας ερευνητικών ερωτημάτων. Οι συνεντεύξεις παρέχουν μια εικόνα για την οπτική, τις σκέψεις, τις στάσεις και τις απόψεις ενός ατόμου που συμβάλλουν στη συμπεριφορά του.

3.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκαν ατομικές συνεντεύξεις. Οι συμμετέχοντες προσεγγίστηκαν στην περιοχή των Ιωαννίνων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2023. Η διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν περίπου 20 λεπτά. Η ερευνήτρια είχε φροντίσει να εξασφαλίσει από πριν τις διαθέσιμες ώρες των συμμετεχόντων και τους προσέγγισε δια ζώσης σε σημείο που εξυπηρετούσε και τις δύο πλευρές. Ως μέρος αυτής της έρευνας, δόθηκε στους συμμετέχοντες μια ενημερωτική επιστολή που περιέγραφε τον σκοπό, το σχεδιασμό και τα πιθανά οφέλη της μελέτης. Η επιστολή υπογράμμιζε τους ηθικούς λόγους που ελήφθησαν υπόψη για τη διατήρηση του απορρήτου της έρευνας καθώς και της ανωνυμίας των συμμετεχόντων, σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας. Η ερευνήτρια ήταν διαθέσιμη για να απαντήσει σε οποιεσδήποτε ερωτήσεις και να λάβει ενημερωμένη συγκατάθεση από τους συμμετέχοντες. Η ερευνήτρια παρείχε τα στοιχεία επικοινωνίας του (email και τηλέφωνο) για το σκοπό αυτό. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι θα μπορούσαν να εξαιρεθούν από τη μελέτη εάν αισθάνονταν άβολα με τις διαδικασίες. Η μελέτη ήταν διαφανής και παρείχε όλες τις πληροφορίες στους συμμετέχοντες από την αρχή. Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης, οι απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις αποθηκεύτηκαν με ασφάλεια στον προσωπικό υπολογιστή της ερευνήτριας, οι οποίες προστατεύτηκε από ισχυρούς κωδικούς ασφαλείας και καταστράφηκαν μετά το πέρας της ανάλυσης.

3.5 Μέθοδος ανάλυσης

Η μέθοδος της θεματικής ανάλυσης χρησιμοποιείται συνήθως στην ποιοτική έρευνα, καθώς είναι απλή στη χρήση (Ισαρη & Πούρκος, 2015). Περιλαμβάνει τον

προσδιορισμό, την περιγραφή και την αναφορά επαναλαμβανόμενων σημασιολογικών προτύπων ή «θεμάτων», που προκύπτουν από ερευνητικά δεδομένα. Αυτή η μέθοδος είναι θεμελιώδης για όλους τους ποιοτικούς ερευνητές (Isari & Pourkos, 2015). Οι Braun και Clarke (2006) έχουν περιγράψει έξι διακριτά βήματα που πρέπει να ακολουθήσει κανείς κατά τη διεξαγωγή θεματικής ανάλυσης.

Πριν οποιαδήποτε εργασία, είναι σημαντικό να εξοικειωθεί ο ερευνητής πρώτα με τα διαθέσιμα δεδομένα. Αυτό περιλαμβάνει το να αφιερώσει χρόνο για να κατανοήσει τις πληροφορίες, τις πηγές τους, τους περιορισμούς τους και τις πιθανές εφαρμογές τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί κανείς να διασφαλίσει ότι η εργασία του είναι ενημερωμένη και ακριβής.

Κατά την αρχική φάση της ανάλυσης, ο ερευνητής πρέπει να εξοικειωθεί με το ερευνητικό υλικό. Στη συγκεκριμένη μελέτη, η ερευνήτρια αφιέρωσε μεγάλη προσοχή στην ανάγνωση του συνόλου των ερευνητικών δεδομένων, ενώ αναζητούσε ενεργά σχετικά θέματα, μοτίβα και νοήματα που αφορούσαν το φαινόμενο που μελετάται.

Το δεύτερο βήμα στη διαδικασία κωδικοποίησης είναι γνωστό ως "Βήμα 2: Κωδικοποίηση". Σε αυτό το στάδιο, ο ερευνητής έχει την ευθύνη να εκχωρήσει κωδικούς στα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί. Αυτό είναι ένα κρίσιμο βήμα στην ερευνητική διαδικασία, καθώς επιτρέπει την οργάνωση και την κατηγοριοποίηση των δεδομένων με ουσιαστικό τρόπο. Οι κωδικοί που χρησιμοποιούνται πρέπει να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια το περιεχόμενο των δεδομένων και να είναι σαφείς και συνοπτικοί. Η επιτυχία του ερευνητικού έργου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματικότητα αυτού του σταδίου.

Κατά τη δεύτερη φάση της ανάλυσης, το κείμενο εξετάζεται γραμμή προς γραμμή για τη δημιουργία προκαταρκτικών κωδικών. Σε κάθε τμήμα του κειμένου δίνεται μια εννοιολογική ετικέτα, η οποία χρησιμεύει ως καθορισμένος κώδικας.

Όταν ψάχνει για θέματα, το τρίτο βήμα για τον ερευνητή είναι να κάνει μια διεξοδική αναζήτηση. Είναι σημαντικό να βρει πιθανά θέματα. Αυτή η διαδικασία μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση διαφορετικών όρων και φράσεων αναζήτησης, καθώς και τη χρήση σύνθετων επιλογών αναζήτησης. Μόλις καταρτιστεί ένας κατάλογος πιθανών θεμάτων, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί η σκοπιμότητα και η συνάφειά τους με το υπό εξέταση έργο. Τελικά, αυτό το βήμα χρησιμεύει ως κρίσιμο θεμέλιο για τα επόμενα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας.

Σε αυτή τη φάση ανάλυσης, ο ερευνητής κατευθύνει την προσοχή του στον εντοπισμό πιθανών θεμάτων ή υποθεμάτων. Για να το πετύχει αυτό, ο ερευνητής συνδυάζει διάφορους κώδικες, κοιτάζοντας τα δεδομένα για να εντοπίσει τυχόν σημάδια μοτίβων ή θεμάτων που μπορεί να προκύψουν. Όπως συνεχίζει ο ερευνητής, ορισμένοι αρχικοί κώδικες μπορεί να εξελιχθούν σε πρωτεύοντα θέματα, ενώ άλλοι μπορεί να γίνουν υποθέματα ή υποκατηγορίες.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν σωστά τυχόν προβλήματα, το τέταρτο βήμα περιλαμβάνει μια περιεκτική ματιά στα υπό εξέταση ζητήματα και ανάλυσή τους από όλες τις οπτικές γωνίες, προκειμένου να εντοπιστούν οι βαθύτερες αιτίες τους και πιθανές λύσεις.

Η έναρξη του τέταρτου σταδίου συμβαίνει όταν μια συλλογή πιθανών ή πιθανών θεμάτων αρχίζει να αναδύεται. Αυτό το στάδιο απαιτεί αξιολόγηση των θεμάτων, καθώς ορισμένα ενδέχεται να μην πληρούν τα πρότυπα για ένταξη. Για παράδειγμα,

εάν δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την τεκμηρίωσή τους ή εάν τα δεδομένα διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους.

Το πέμπτο βήμα για την αποτελεσματική επικοινωνία οποιασδήποτε ιδέας είναι η παροχή ενός σαφούς ορισμού και ετικέτας για τα θέματα που συζητούνται. Μόλις κατασκευαστεί ο θεματικός χάρτης δεδομένων, ξεκινά το πέμπτο στάδιο. Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, προσδιορίζεται η θεμελιώδης φύση κάθε θέματος μαζί με τις διαστάσεις δεδομένων που περιλαμβάνει.

Τα θέματα στα οποία κατέληξε η ερευνήτρια είναι τα εξής:

- A. Η εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας
- B. Μέθοδοι και εργαλεία διδασκαλίας κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας
- Γ. Προκλήσεις εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας
- Δ. Προτάσεις αποτελεσματικότερης εφαρμογής της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Βήμα 6: Έκθεση των δεδομένων - συγγραφή των ευρημάτων

Το έκτο στάδιο ξεκινάει, όταν συγκεντρώνεται το σύνολο των πλήρως επεξεργασμένων θεμάτων που προκύπτουν από το ερευνητικό υλικό και περιλαμβάνει την τελική ανάλυση και τη συγγραφή των ευρημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 Η εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας

Αρχικά, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν κατά το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19, όταν κληθήκανε να διδάξουν εξ αποστάσεως, πόσο εξοικειωμένοι ήταν με τη συγκεκριμένη πρακτική. Το σύνολο των συμμετεχόντων υποστήριξε ότι στην αρχή ήταν πολύ δύσκολα και πως δεν ήταν καθόλου εξοικειωμένοι με αυτήν την πρακτική. Όπως αναφέρθηκε, παρόλο που μπορεί να έχουν γνώσεις σχετικά με την τεχνολογία, εντούτοις η πρακτική να διδάξουν εξ αποστάσεως ξαφνικά τους δυσκόλεψε. Ήταν κάτι που δεν είχαν κάνει ποτέ ξανά στο παρελθόν και δεν είχαν την κατάλληλη προετοιμασία για αυτό. Επίσης, όπως αναφέρθηκε ήταν κάτι πρωτόγνωρο και χρειάστηκε να εκπαιδευτούν πάνω στη συγκεκριμένη πλατφόρμα χωρίς να έχουν κάποια ενημέρωση από το υπουργείο παιδείας διεξάγοντας το μάθημα μόνο με δικές τους γνώσεις και πληροφορίες που αντλούσαν από άλλους συναδέλφους, από εκπαιδευτικές πλατφόρμες ή social media. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ2 «καθόλου δεν ήμουν εξοικειωμένη ούτε εγώ ούτε οι συνάδελφοί μου δεν είχαμε καμία υποστήριξη καμία ενημέρωση, κληθήκαμε να κολυμπήσουμε στα βαθιά το λέω μεταφορικά το φιλότιμο μας αρχίσαμε να ρωτάμε να μαθαίνουμε στοιχεία και να εξοικειωνόμαστε πάνω στην συγκεκριμένη πρακτική Γιατί δεν γινόταν αλλιώς. Γιατί δεν υπήρχε καμία ενημέρωση ακόμα και η σύμβουλοι μας οι σχολικοί σύμβουλοι καθυστέρησαν να έρθουν σε επαφή μαζί μας μόνο όταν εμείς είχαμε σιγά-σιγά αρχίσει να μαθαίνουμε κάποια πράγματα ο ένας συνάδελφος άρχισε να βοηθάει τον άλλον είχαμε και το πρόβλημα του εξοπλισμού», Σ4: «γενικά έχω μια επαφή με τα τεχνολογικά αλλά με το συγκεκριμένο ήταν λίγο περίεργο γιατί δεν μας δίνανε και κατευθυντήριες οι οδηγίες σε αυτό το υπουργείο.», Σ8: «- η αλήθεια είναι ότι εγώ όπως και συνάδελφοι μου δυσκολευτήκαμε πάρα πολύ από αυτό γιατί δεν το περιμέναμε. Το

υπουργείου παιδείας μας έχει δώσει κάποιες πλατφόρμες ωστόσο δεν υπήρχε κάποια συγκεκριμένη οδηγία για το πώς να χρησιμοποιήσουμε ήθελα να το ψάξουμε αρκετά από μόνοι μας εμείς οι νεότερες ηλικία τα καταφέραμε και βοηθήσαμε τους μεγαλύτερους υπήρχε μια αλληλεπίδραση μεταξύ μας».

Σχετικά με το αν το αντικείμενο διδασκαλίας τους επηρέασε τον τρόπο άσκησης του διδακτικού τους έργου, οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι επηρεάστηκε το διδακτικό τους έργο αλλά όχι με την ίδια ένταση σε όλα τα μαθήματα. Ειδικότερα αναφέρθηκε ότι όσον αφορά την Ελληνική γλώσσα δεν υπήρχαν ιδιαίτερα προβλήματα όμως τα μαθηματικά όπου υπάρχουν πίνακες και πολλές πράξεις εκεί υπήρχε μεγάλο πρόβλημα, γιατί δεν είχαν και το κατάλληλο εξοπλισμό ώστε να πραγματοποιήσουν το μάθημα όπως έπρεπε. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να εξηγήσουν μαθηματικές πράξεις στους μαθητές χωρίς να βλέπουν τις πράξεις επομένως εκεί πολλοί εκπαιδευτικοί αναγκάστηκαν να προμηθευτούν ειδικό τεχνολογικό υλικό να κάνουν την προσομοίωση ενός πίνακα. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ1: «Σίγουρα γιατί εμείς ως δάσκαλοι στα δημοτικά σχολεία δεν κάνουμε μόνο ένα διδακτικό αντικείμενο κάνουμε και γλώσσα και μαθηματικά Και φυσική Οπότε αυτό επειδή έχουμε να κάνουμε με παιδιά δημοτικού τα οποία Τώρα αρχίζουν να αναπτύσσουν τον εγκέφαλό τους στις δραστηριότητές τους ήταν πάρα πολύ δύσκολο όχι μόνο για μένα αλλά και για τους μαθητές δεν ήταν μόνο αυτό αλλά είναι και η μετάβαση από ένα περιβάλλον που είμαστε όλοι μαζί δια ζώσης που μιλάμε που εξηγούμε πράγματα η μεταφορά σε ένα περιβάλλον ηλεκτρονικό είναι κάτι που θα το χαρακτήριζα βίαιο. και ότι ήταν κάτι που δεν το έχουμε ξαναβιώσει ποτέ κανείς εγώ για παράδειγμα είχα συναδέλφους που αναγκάστηκαν να διδάξουν σε παιδιά πρώτης δημοτικού απομακρυσμένη διδασκαλία,πραγματικά κάτι πολύ δύσκολο», Σ5: «τον επηρέασε σε κάποιο βαθμό γιατί όπως προείπα ήταν μια νέα πραγματικότητα και για τους δασκάλους και για τους γονείς και για τα παιδιά δεν είχε συνηθίσει κανείς τη

διδασκαλία μέσω υπολογιστή οπότε όταν κάτι είναι νέο σίγουρα υπάρχουν πολλά προβλήματα ειδικά στην αρχή ε προσαρμογής αυτό που με δυσκόλεψε περισσότερο ήταν η προσαρμογή των παιδιών στην ηλεκτρονική διαδικτυακή πραγματικότητα γιατί δεν είχαν συνηθίσει το διαδικτυακό μάθημα ίσως αν ήταν σε μεγαλύτερη ηλικία να μπορούσαν να εξοικειωθούν περισσότερο με τα μέσα κοινωνική γιατί τα πολύ μεγαλύτερα παιδιά είναι περισσότερο εξοικειωμένα με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά εγώ που δίδαξα στην τρίτη δημοτικού δεν μπόρεσαν να εξοικειωθούν τόσο πολύ στην αρχή οπότε με τη βοήθεια των γονιών προσπαθούσαμε προσπαθήσαμε να τα προσαρμόσουμε στη νέα αυτή πραγματικότητα και να κάνουμε το μάθημα όσο γίνεται πιο ευέλικτο», Σ8: «το διδακτικό έργο σίγουρα επηρεάστηκε εγώ έχω να κάνω με παιδιά πρώτης δημοτικού και είχαμε συνηθίσει με έναν τρόπο διδασκαλίες μέσω κάμερας, το οποίο δυσκόλεψε πάρα πολύ γιατί τα παιδιά δεν έχουν συνηθίσει στην αλληλεπίδραση αυτή και το πώς θα γράψουμε τα γράμματα τους αριθμούς ήτανε αρκετά περίπλοκο θέλουν οπωσδήποτε κάποιον ενήλικα μαζί τους μαμά μπαμπά ή όταν δούλευαν οι γονείς τους είχαμε τη γιαγιά και τον παππού κάποιες φορές επειδή δεν είχαν κάποιον ενήλικα δεν συνδέονται καθόλου στην πλατφόρμα οπότε κάποιοι μαθητές χάνουν μαθήματα έτσι.»

Όσον αφορά το γεγονός αν δεχτήκαν υποστήριξη κατά την εφαρμογή της απομακρυσμένης διδασκαλίας, ομόφωνα όλοι οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι δεν έλαβαν καμία επαρκή υποστήριξη, βοήθεια και καθοδήγηση. Το μόνο που αναφέρθηκε ότι δόθηκε στους εκπαιδευτικούς ήταν η καθοδήγηση μιας ηλεκτρονικής εφαρμογής και οδηγίες για κάποιες πλατφόρμες και εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, ωστόσο δεν υπήρχαν πολλές πληροφορίες για τους τρόπους χρήσης τους. Όπως αναφέρθηκε καμία βοήθεια δεν δέχτηκαν κατά την έναρξη της εξ αποστάσεως διδασκαλίας αλλά ούτε και κατά τη διάρκειά της από κανέναν. Ο ένας καθηγητής απλά βοήθησε τον άλλον όταν δυσκολευόταν σε κάποιες περιπτώσεις και έτσι μπόρεσαν να

μάθουν πώς χρησιμοποιείται ακριβώς αυτό το πρόγραμμα. Προς το τέλος αυτής της κατάστασης τους ενημέρωσαν ώστε να παρακολουθήσουν μια επιμόρφωση, όμως δεν ήταν απαραίτητη πια καθώς είχαν ήδη μάθει μόνοι τους να χειρίζονται το σύστημα αυτό. Συνεπώς, η υποστήριξη από το υπουργείο παιδείας πολύ αργότερα ούτε καν στη δεύτερη σχολική χρονιά της πανδημίας καθώς και το ίδιο το υπουργείο ήταν απροετοίμαστο σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ3: «υποστήριξη όσον αφορά τους κρατικούς φορείς δεν μπορώ να πω ότι δέχτηκα αρχικά και το ίδιο το κράτος τα είχε χαμένα ξέσπασε ο covid 19 την πρώτη χρονιά ξέσπασε τον Μάρτιο από μένους έκλεισαν αμέσως τα σχολεία μέχρι να δουν τι θα γίνει πως θα πάει όλο αυτό χάθηκαν 3 μήνες έτσι στη συνέχεια την επόμενη σχολική χρονιά προσπαθούσε και το υπουργείο να βρει τα πατήματά του επομένως δεν είχαμε κάποια σωστή ενημέρωση από τους κρατικούς φορείς μόνο ότι συζητάγαμε μεταξύ μας οι εκπαιδευτικοί σε διάφορες πλατφόρμες στα σόσιαλ μίντια από το υπουργείο όχι καμία ενημέρωση καμία ενημέρωση και καμιά οδηγία δεν είχαμε γιατί όπως σας είπε και του υπουργείου ξαφνικά βρέθηκε σε μια τέτοια κατάσταση που δεν είχε αντιμετωπίσει ξανά είναι πρωτόγνωρη για την ελληνική κοινωνία τον μπορεί να κάνει μάθημα εξ αποστάσεως σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αυτό είναι δεδομένο για παράδειγμα στη Σουηδία είναι συχνό φαινόμενο στην Ελλάδα ήταν κάτι πρωτόγνωρο», Σ5: «η υποστήριξη που δέχτηκα που δεχτήκαμε όλοι οι δάσκαλοι του σχολείου ήταν κυρίως από το υπουργείο παιδείας γιατί είχαμε συνεχώς προβλήματα με τη σύνδεση του webex συνεχώς η πλατφόρμα έπεφτε και αυτό απ όσο γνωρίζω δεν το αντιμετώπισε μόνο το δικό μας το σχολείο αλλά το αντιμετώπιζαν όλα τα σχολεία της χώρας. οπότε και για το υπουργείο ήταν κάτι πρωτόγνωρο αυτό οπότε προσπαθούσε συνεχώς με διάφορα υποστηρικτικά έργα τεχνολογικά εργαλεία να υποστηρίξει αυτό το τεχνολογικό υλικό που χρησιμοποιούσαμε για τη διδασκαλία και με διάφορες οδηγίες που μας έστελναν συνεχώς για το διαδικτυακό μάθημα που ήταν κάτι πρωτόγνωρο για

μας. οπότε τόσο το υπουργείο παιδείας όσο και η διεύθυνση του εκάστοτε σχολείου προσπαθούσαν να μας βοηθήσουν με διάφορες οδηγίες και διάφορα υποστηρικτικά διαδικτυακά εργαλεία για την πλατφόρμα», Σ6: «δεν θα το έλεγα ότι υπήρχε κάποια επαρκή υποστήριξη βέβαια υπήρχε ένα γενικότερο πλαίσιο όσον αφορά το ψηφιακό υλικό και μόνο και υπήρχε μια με υπήρχε ουσιαστικά λειτούργησε ως έναυσμα για την αξιοποίηση των ψηφιακών πόρων αλλά υποστήριξη δεν μπορώ να πω ότι υπήρχε από κάποιους σύστημα δεν ένιωσα ότι υποστηρίχθηκε ούτε ότι μπορούσε κάποιος να λύσει τις απορίες μου ούτε να με καθοδηγήσει στη διαδικασία».

Τέλος, σχετικά με το αν πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως προέκυψε και εφαρμόστηκε από την έναρξη της πανδημίας CoVid19, είναι μια αναγκαιότητα ή μια ευκαιρία όλοι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι ήταν σίγουρα αναγκαιότητα. Ειδικότερα, όπως αναφέρθηκε, λόγω του τεράστιου προβλήματος που υπήρχε με τον COVID έπρεπε αναγκαστικά να μούνε σε αυτή την πλατφόρμα να κάνουν εκεί τα μαθήματά τους για να μην περάσει μια σχολική χρονιά έτσι και δεν μάθουν τίποτα τα παιδιά. Ήταν κάτι που έπρεπε να το κάνουν αναγκαστικά λόγω των φαινομένων της εποχής και λόγω των πολύ αυστηρών μέτρων που είχαν τηρηθεί για την υγεία μας κάτι το οποίο απαγόρευε την έξοδο από το σπίτι, πόσο μάλλον να πάνε τα παιδιά στο σχολείο. Έτσι το υπουργείο κλήθηκε να πάρει αυτή την αναγκαστική και πρόχειρη απόφαση για εξ αποστάσεων εκπαίδευση και για να μη χαθεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και τα παιδιά να μείνουν εντελώς άπρακτα χωρίς καμία παιδαγωγική ενημέρωση. Παρόλα αυτά μια μικρή μερίδα εκπαιδευτικών υποστήριξε ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως προέκυψε και εφαρμόστηκε από την έναρξη της πανδημίας CoVid19, δεν ήταν απλά μια αναγκαιότητα αλλά και μια ευκαιρία. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκε ότι υπήρξε και ευκαιρία διότι μέσω αυτού του έκτακτου γεγονότος που έγινε έπρεπε όλοι να κινηθούμε ώστε να μπούμε στις νέες τεχνολογίες. Αναγκάστηκαν δηλαδή ακόμη και μεγαλύτεροι σε ηλικία εκπαιδευτικοί

που δεν είχαν γνώσεις πάνω σε τεχνολογικά ζητήματα να αποκτήσουν μια εμπειρία. Αν λοιπόν δεν μπαίναμε σε αυτή τη διαδικασία με το ζόρι δεν θα μάθαινε κανείς σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πλέον τώρα όλοι οι εκπαιδευτικοί αναγκάστηκαν θέλοντας και μη και όλοι οι μαθητές αλλά μαζί με τους μαθητές και οι γονείς να μάθουν να χρησιμοποιούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή έστω και τα βασικά επόμενους ίσως αυτό ήταν και καλό. Επίσης, αναφέρθηκε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι πλέον απαραίτητη στην εποχή μας καθώς είναι ένας τρόπος να υπάρχει μια καθημερινή επαφή δασκάλου και μαθητή, σε περιπτώσεις που δεν μπορεί να υπάρξει φυσική παρουσία για μεγάλο χρονικό διάστημα ή και ακόμα και για μικρό. Χωρίς την εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν θα μπορούσε να συντελεστεί όλο αυτό το έργο που έγινε και τα παιδιά θα έχαναν 2 ολόκληρες σχολικές χρονιές πράγμα που σημαίνει πολύ μεγάλες δυσκολίες σχετικά με το αναπτυξιακό τους επίπεδο και το γνωστικό τους επίπεδο. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ4: «ήταν μια αναγκαιότητα γιατί αυτό που προέκυψε ήταν πολύ ξαφνικό σημαντικό για την υγεία οπότε έπρεπε όλοι να προσαρμοστούμε σε αυτό και αναγκαστικά μη κυρίως να το κάνουμε δεν ήταν ότι το θέλαμε αλλά προσπαθήσαμε να συμβάλουμε για το καλό όλων και το υπουργείο ήταν απών δεν μας βοηθούσε οπότε ό τι κάναμε το κάναμε μόνοι μας και αναγκαστήκαμε να κάνουμε αυτό που έκαναν όλοι και βγήκε αυτό το αποτέλεσμα που βγήκε άρα ουσιαστικά σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση το διάστημα αυτό ήταν μια ευκαιρία αρα ουσιαστικά σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση το διάστημα αυτό ήταν μια ευκαιρία δεν θεωρώ ότι ήταν ευκαιρίες σε ότι αφορά τα παιδιά του δικού μου σχολείου σου ζητάνε ευκαιρίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στα πανεπιστήμια που πολλοί φοιτητές ενδεχομένως να δούλευαν κάποιοι άλλοι έκαναν κάποιο μεταπτυχιακό μεγαλύτερες σε ηλικία από φοιτητές και τους ήταν πιο εύκολο αυτό αλλά δεν θεωρώ ότι γενικότερα ήταν μια ευκαιρία», Σ5: «σίγουρα είναι μια αναγκαιότητα γιατί με τά

υπάρχουσα δεδομένα που υπήρχαν στο Covid δεν υπήρχε άλλος τρόπος να γίνει η διδασκαλία εφόσον η ανθρώπινη επαφή ήταν απαγορευμένη οπότε ήταν μια αναγκαιότητα λόγω των συνθηκών ήταν και μια ευκαιρία τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και τους μαθητές να συγκρίνουν το διαδικτυακό μάθημα με το δια ζώσης και να δουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρείχε το καθένα και να συγκρίνουν δηλαδή τις 2 καταστάσεις .», Σ8: «σίγουρα ξεκίνησε ως μια αναγκαιότητα γιατί δεν είναι ανεξερεύνητη και έκτακτη κατάσταση ή πολύ όλοι να το εξετάσουμε κάπως όμως εγώ προσωπικά το θεωρώ μεγάλη ευκαιρία για το μέλλον καθώς στην Ελλάδα έχουμε συχνά διάφορα καιρικά φαινόμενα τα οποία εμποδίζουν τους μαθητές να πάνε στο σχολείο τους και είναι πολύ καλή ευκαιρία στα παιδιά να χάσουν μαθήματα στο μέλλον ή όταν μπορούν να είναι άρρωστα όμως δεν έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν να κάνουν αυτή την επαφή με τους συμμαθητές τους και με το δάσκαλό τους στο σχολείο και να μην κόβουν τελείως την επικοινωνία επομένως το θεωρώ εν τέλει σαν μια πολύ καλή ευκαιρία»

4.2 Μέθοδοι και εργαλεία διδασκαλίας κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας

Στη συνέχεια, η έρευνα διερεύνησε αν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή της απομακρυσμένης διδασκαλίας χρειάστηκε να αλλάξουν ή να προσαρμόσουν τον τρόπο διδασκαλίας τους. Όπως υποστηρίχθηκε από όλους τους εκπαιδευτικούς ήταν φυσικό να έπρεπε να αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας τους ο οποίος σε καμία περίπτωση δεν έχει σύγκριση με τη διδασκαλία στη δια ζώσης τάξη. Στην δια ζώσης, όπως αναφέρθηκε, ο εκπαιδευτικός έχει άλλα προνόμια, έχει τους μαθητές εκεί, τους βλέπει και είναι πιο εύκολη διαδικασία σε αντίθεση με την ηλεκτρονική αίθουσα όπου οι μαθητές είχαν

κλειστές τις κάμερες και δεν μπορεί να ελέγξει τα παιδιά αν όντως είναι πίσω από την κάμερα ή αν βρίσκονται στο σαλόνι και βλέπουν τηλεόραση. Επομένως έπρεπε συνεχώς να εφευρίσκουν νέους τρόπους ώστε τα παιδιά να είναι εκεί. Προσπαθούσαν διαρκώς να μιλάνε, να κάνουν ερωτήσεις, να τους βάζουν να συμμετέχουν στη συζήτηση ώστε να είναι σίγουροι ότι τα παιδιά είναι εκεί. Επίσης, όπως επισημάνθηκε, μέσα στην τάξη χρησιμοποιούνταν περισσότερο τεχνικές της εισήγησης και της παρουσίας ενός μαθήματος και της συζήτησης ενώ όσον αφορά αυτό το πλαίσιο της απομακρυσμένης εκπαίδευσης χρειάστηκε να οργανωθούν ομάδες εργασίας για να μπορέσουν και τα παιδιά να συνεργάζονται μεταξύ τους. Παρ' όλα αυτά η αλήθεια είναι ότι δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στο οπτικοακουστικό υλικό όπως βίντεο και κινούμενες εικόνες ή πολυτροπικά κείμενα ούτως ώστε να γίνει λίγο πιο ενδιαφέρον το μάθημα. Τέλος, αναφέρθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί προσπαθούσαν γενικά να βρουν νέους τρόπους για να μπορέσουν να διδάσκουν ηλεκτρονικά δεδομένου ότι σε μια τυπική τάξη η επαφή που έχει ο δάσκαλος και μαθητής είναι εντελώς διαφορετική από μια διαδικτυακή τάξη. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ2: «-χρειαστηκε ναι διότι είναι άλλο το εξ αποστάσεως μάθημα και άλλο το δια ζώσης. στο δια ζώσης μάθημα κοιτάζεις τους μαθητές σου στα μάτια και σε κοιτάζουνε, λειτουργείς με όλες τις αισθήσεις εδώ τώρα στο διαδικτυακό μάθημα έχεις μόνο την ακοή οπότε και χρησιμοποιείς άλλες μεθόδους η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει άλλες εφαρμογές έχει την webex, είναι δηλαδή μία ηλεκτρονική αίθουσα διδασκαλίας η zoom η webex, ηλεκτρονικά μπαίνουν οι μαθητές μέσα σε αυτό το δωμάτιο ανοίγει η πόρτα κλείνει η πόρτα όλα αυτά σε ηλεκτρονικό επίπεδο φυσικά.», Σ4: «φυσικά και τον άλλαξα έπρεπε αρχικά έπρεπε. Α βάλω πολλά βίντεο πολλές εικόνες προκειμένου να είναι πιο φυσικό αυτό στα παιδιά να υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ μας και να μην τόσο μουντή η διδασκαλία και φυσικά προσπάθησα να χρησιμοποιήσω και πιο καινούργια έτσι προγράμματα να τρέχουν λίγο πιο γρήγορα για να τους κινείται και το

ενδιαφέρον τους. », Σ5: «σίγουρα προσπάθησα να τον προσαρμόσω τις μεθόδους διδασκαλίας γιατί η κατάσταση δεν ήταν η ίδια με πριν. Προσπάθησα να χρησιμοποιήσω τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν και μέσα στην τάξη όπως είναι εισήγηση όταν έπρεπε να κάνω εισαγωγή σε νέες ενότητες του μαθήματος ή διάλεξη ή συζήτηση ο διάλογος και κυρίως τον διάλογο προσπαθούσαν να το χρησιμοποιήσω πιο πολύ διαδικτυακά γιατί για να μην είναι το μάθημα απρόσωπο επίσης προσπαθούσα να κάνω ανάκληση γνώσεων επίσης προσπαθούσα να βάλω να κάνω ανάκληση γνώσεων των μαθητών για να προσπαθώ να τους αφυπνίσω το ενδιαφέρον τους για μάθηση για να μην τους έρχονται έτσι η γνώσις αμάσητες και να μπορούν να μέσω διαφόρων μεθόδων όπως ο καταγισμός ιδεών που τους έκαναν σε διάφορα μαθήματα να μπορούν μόνοι τους μαζί με την καθοδήγηση τη δικιά μου να φτιάχνουμε και να βρίσκουμε τη γνώση μέσω του ψηφιακού υλικού που ήταν διατεθειμένο τόσο προς εμένα όσο και προς τους άλλους δασκάλους προσπαθούσα να τους κάνω διάφορα παιχνίδια για να βρούμε μαζί τη γνώση και επίσης επειδή το διαδίκτυο δεν τους παρείχε την επαφή μεταξύ τους προσπάθησε ακόμη και μέσω του διαδικτύου να εφαρμόσω την ομαδοσυνεργατική μέθοδο δηλαδή να τους χωρίσω σε ομάδες έστω και διαδικτυακά για να μη νιώθουν απομονωμένοι στη διδασκαλία και να νιώσουν ότι είναι μέρος μιας ομάδας και να νιώσουν ότι έχουν κοινωνικοποίηση έστω και μέσα από το διαδίκτυο».

Σχετικά με το αν χρησιμοποιήσανε νέες μεθόδους διδασκαλίας που δεν είχαν χρησιμοποιήσει προηγουμένως, όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν. Όπως αναφέρθηκε μια συχνή μέθοδος που εφαρμόστηκε από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς ήταν ο διαχωρισμός της τάξης σε ομάδες εργασίας, δούλευαν δηλαδή σε ομάδες και μετά έλεγαν τις απόψεις τους στο σύνολο της τάξης. Άλλη μέθοδος αφορούσε τη χρήση του chat, όπου ο καθένας έλεγε το οτιδήποτε σκεφτότανε γραπτά

ώστε να μην διακόψει όλο το μάθημα. Επίσης, έτσι συνεννοούνταν και οι μαθητές μεταξύ τους. Αν ήθελαν να ρωτήσουν κάτι αλλά και με τον εκπαιδευτικό. Επιπλέον αναφέρθηκε η χρήση της ηλεκτρονικής τάξης, e- mi αλλά και e-class, όπως και η χρήση του ηλεκτρονικού βιβλίου. Τέλος, αναφέρθηκε η χρήση εικόνων, βίντεο, ηλεκτρονικών ασκήσεων και διαδραστικού πίνακα. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ1: «Ναι χρησιμοποίησα αρχικά το e-mi, που είναι το αντίστοιχο e-class στην Δευτεροβάθμια που μέσα από αυτό που σας είπα και προηγουμένως είχαμε τη δυνατότητα να χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες Προσπαθούσα δηλαδή να διαχωρίζω τους μαθητές σε ομάδες που έχουν με βάση το επίπεδό τους αλλά να είναι μικτά τμήματα Οι μαθητές όλων των επιπέδων ώστε να μπορούν να βοηθηθούν μεταξύ τους Και ένα καλό πείραμα ώστε να δώσουμε στους μαθητές να καταλάβουν την το πόσο σημαντικό είναι το αίσθημα της συνεργασίας των βοηθιούνται δηλαδή τα παιδιά μεταξύ τους Και να ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις πάνω στο μάθημα Αυτές οι ομαδικές εργασίες βοήθησαν αρκετά ώστε να υπάρχει μία ομαλότητα στη διαδικασία του μαθήματος. Όσο ωραίο κι αν είναι και πρωτοπόρο εγώ προσωπικά δεν θα το άλλαζα με την κλασική δια ζώσης διδασκαλία», Σ6: «ναι βεβαίως, όσον αφορά τα πληροφοριακά συστήματα χρησιμοποιήθηκαν διαδραστικά σχολικά βιβλία τα οποία είχαν να αποτελούσαν το βασικό ψηφιακό υλικό επίσης η ψηφιακή πλατφόρμα ή μη εκεί το εργαλείο και το εργαλείο του πανελλήνιου σχολικού δικτύου επιπλέον υπήρχαν και κάποιες σενάρια από την πλατφόρμα αίσωπος που ήταν πάρα πολύ χρήσιμα και αξιοποιήθηκαν ε και διάφορες πλατφόρμες από το Υπεπθ με την παροχή οδηγιών εννοείται και του υλικού για το πρόγραμμα αυτό υπήρχαν επίσης και προγράμματα όπως το edmodo το playspotκαι ,τα οποία ήταν και αυτά ένας ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στη διαδικασία», Σ9: «ναι φυσικά και χρησιμοποίησα νέες μορφές διδασκαλίας αρχικά Είχα κάνει διαχωρισμό των παιδιών σε ομάδες σε μικρότερες ομάδες ώστε να μπορεί να ώστε να μπορεί να υπάρξει καλύτερη συνεργασία μεταξύ

των παιδιών και στη συνέχεια μέσω ειδικών ασκήσεων ψηφιοποιημένων και κουνίζ μπορούσαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις και στη συνέχεια ελέγχαμε στην ολομέλεια της τάξης τις απαντήσεις. παράλληλα μέσω της εικόνας και του βίντεο είχαμε την προβολή εικόνων και βίντεο που αφορούσαν το μάθημα κυρίως στην ιστορία και γεωγραφία μέσω αποσπασμάτων που βρίσκαμε σε ειδικές εκπαιδευτικές πλατφόρμες ή στο youtube ώστε να μπορέσουμε να κινήσουμε το ενδιαφέρον του μαθητή και να ανταποκριθεί καλύτερα στο μάθημα μέσω της εικόνας και του βίντεο που αποτελούν χαρακτηριστικά εργαλεία και πρακτικές που κινούν και εντρυφούν το ενδιαφέρον των μαθητών πάνω στο μάθημα έγινε το μεγαλύτερο μέρος της διδασκαλίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Παράλληλα χρησιμοποιούσα και τον εννοιολογικό χάρτη σε στις περισσότερες φορές ώστε να δώσουν στα παιδιά να καταλάβουν μέσα στα 35-40 λεπτά που απαιτούσε μια διδακτική ώρα να καταλάβουν γιατί πρόκειται να μιλήσουμε στο συγκεκριμένο μάθημα και τη δημιουργία λέξεων κλειδιών ώστε να αποτυπωθούν στη μνήμη τους και να γίνει το μάθημα πιο κατανοητό. χρησιμοποιώντας λοιπόν το ψηφιακό βιβλίο με ειδικές υπογραμμίσεις με το ειδικό τάμπλετ που είχα χρησιμοποιήσει στην διδασκαλία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούσαν να σημειώνω τα πιο σημαντικά σημεία του μαθήματος ώστε να ξεχωρίζουν στα παιδιά το πιο σημαντικό από τις λεπτομέρειες.»

Όσον αφορά τα νέα εργαλεία που χρησιμοποίησαν οι εκπαιδευτικοί στο διδακτικό τους έργο που δεν είχαν χρησιμοποιήσει προηγουμένως, κυρίως αναφέρθηκε η χρήση προσωπικού εξοπλισμού των εκπαιδευτικών όπως, tablets, διαδραστικοί πίνακες, προτζέκτορες, δεδομένου ότι από το Υπουργείο δεν υπήρχε καμία υποστήριξη υλικοτεχνική. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν online πλατφόρμες με παιχνίδια, διασραστικό υλικό, ασκήσεις, ψηφιακό υλικό, εικόνες, βίντεο κτλ. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ7: «φυσικά και χρησιμοποίησα χρησιμοποίησα τον προτζέκτορα το σύνδεσα στο σπίτι μου σε έναν τοίχο και μπορούσα να προβάλλω

στα παιδιά ότι ήθελα από διάφορες πληροφορίες που αφορούν το μάθημα όπως σας είπα με την εφαρμογή που μπορούσα να γράψω σαν διαδραστικό πίνακα τη χρησιμοποίησε πάρα πολύ ειδικά στα μαθηματικά κυρίως ώστε να κάνω τις διάφορες πράξεις ουλές που χρειάζονται και όπως σας είπα και παραπάνω μέσω κουίζ και διαφόρων παιχνιδιών που κάναμε με τα παιδιά σταυρόλεξα και διάφορα παιχνιδάκια προσπαθούσα να τους κεντρίσουν το ενδιαφέρον για να συμμετέχουν στο διαδικτυακό μάθημα εικόνα ήταν για μένα το κατεξοχήν εργαλείο που χρησιμοποίησα το λέω και το ξαναλέω γιατί είναι πάρα πολύ βασικό να κατανοήσουμε ότι τα παιδιά στις μικρότερες ηλικιακές τάξεις χρειάζονται πάρα πολύ την εικόνα εικόνα ταβά και κεντρίζει την προσοχή του μαθητή σε μεγάλο βαθμό και επομένως πρέπει να είναι το βασικό εργαλείο στην διδασκαλία είτε είναι ηλεκτρονική είτε είναι δια ζώσης πόσω μάλλον όταν είναι ηλεκτρονική», Σ8: «Εργαλεία χρησιμοποιησα κάποια που μας είχε δώσει το υπουργείο παιδείας που ήταν πάρα πολύ εύκολα, τα παιδιά απλά κάνε κλικ σε κάποια εικόνα όπου μπορεί να λέγαμε δυο σχήματα που βλέπουν ποιο είναι το τετράγωνο ; Κλικάρε πάνω σε αυτό και αν δεν το έκανε σωστά υπήρχε μια μουσική στην οθόνη που εκανενθορυβο και έτσι κατάλαβε ότι δεν ήταν σωστό πέρα από αυτό είχαμε πολύ τη ζωγραφική .Ζωγραφίζαν κάποιο αντικείμενο που τους λέγαμε ή γραφανε με το ποντικι πάνω στην οθόνη το οποίο έχει πάρα πολύ πλάκα για τα παιδιά ενώ είχαν μάθει με τα μολύβια και θέλουν να φτιάξουν τα πάντα , τώρα που αναγκάστηκα είχαν κάποιον δίπλα να τους βοηθάει όπως οι γονείς δεν ήθελαν καθόλου, δυσανασχετούν και δεν μάθαιναν δυσκολα.»

4.3 Προκλήσεις εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας

Στη συνέχεια, η έρευνα εστίασε στις προκλήσεις των εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας. Αρχικά, ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να αναφέρουν ποια ήταν η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί γενικά κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, αλλά και ποιες οι δυσκολίες με τις οποίες ήρθαν οι ίδιοι αντιμέτωποι κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας. Όπως υποστηρίχθηκε από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών δεν ήταν καταρτισμένο και έτοιμοι για τη διδασκαλία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ένα άλλο πρόβλημα ήταν η επικοινωνία με τους μαθητές. Επίσης, πολύ σημαντικό ήταν το πρόβλημα του υλικοτεχνικού εξοπλισμού δηλαδή των υπολογιστών και του Ίντερνέτ. Από το υπουργείο δεν υπήρχε κανένα κονδύλιο ούτε σε μαθητές ούτε σε εκπαιδευτικούς για την αγορά νέου εξοπλισμού και η χορήγηση κάποιων λίγων χρημάτων ήρθαν μετά από πολύ καιρό. Συνεπώς, πολλοί εκπαιδευτικοί χρειάστηκε να δαπανήσουν δικά τους χρήματα για να προμηθευτούν τον απαραίτητο εξοπλισμό για να κάνουν το μάθημά τους. Από την άλλη, το ζήτημα της σύνδεσης στην πλατφόρμα ήταν καθημερινό πρόβλημα καθώς πολλά παιδιά δυσκολεύονταν να εισέλθουν στην ηλεκτρονική τάξη. Η πλατφόρμα webex έπεφτε συνέχεια. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ2: «το ίντερνετ και ο εξοπλισμός έπρεπε να υπήρχε περισσότερος εξοπλισμός από το κράτος.αφησε τους εκπαιδευτικούς να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους. με.ποιον εξοπλισμό; εγω προσωπικα δεν μπορούσα να πάρω καινούργιο υπολογιστή και τοσοι άλλοι συνάδελφοί μου.», Σ4: «θεωρώ ότι το πιο δύσκολο ήταν το ότι δεν υπήρχε καθοδήγηση και σαφέστατες οδηγίες ξεκάθαρες από το υπουργείο και επίσης όπως

είχαμε πει και πριν δεν μας έδωσε και κάτι το πανεπιστήμιο δεν μας επιχορήγησε εξοπλισμό και οπότε ήταν πολύ δύσκολο ο εκπαιδευτικός να συντονιστεί με αυτό επίσης μια άλλη δυσκολία ήταν ότι εντάξει εγώ είμαι λίγο πιο νέα αλλά οι συνάδελφοί μου ήταν μεγαλύτεροι και δεν είχαν τόση επαφή με την τεχνολογία οπότε δυσκολεύτηκαν πολύ .... κυρίως η δυσκολία που αντιμετώπισα ήταν στο να στον αλλάξω όλη τη διδασκαλία μου γιατί προσπάθησα να βάλω εικόνες να κάνω τα μαθήματα τελείως διαφορετικά προκειμένου να γίνουν κατανοητά στα παιδιά έτσι αυτή ήταν η μία δυσκολία. Άλλη δυσκολία ήταν το ότι όπως είπα και πριν δεν είχα επαφή μαζί τους οπότε δεν αισθανόμουν ότι ακριβώς έκανα σωστά το μάθημα ή ότι θα γινόταν με τον τρόπο που εγώ ήθελα», Σ6: «πιστεύω ότι το ενδιαφέρον του παιδιού για το μάθημα ήτανε ο χειρότερος εχθρός διότι τα παιδιά χάσανε κάθε ενδιαφέρον να μην θα έπρεπε να ήταν στο μάθημα και να δίνουν κάποιες παρουσίες αλλά παρόλα αυτά υπήρχαν λόγω διαφόρων τεχνικών προβλημάτων αλλά και κοινωνικών δεξιοτήτων που δεν είχαν και πολύ οι μαθητές δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στο καινούργιο πλαίσιο επίσης δεν υπήρχε κανένας τρόπος ελέγχου όσον αφορά τους μαθητές δηλαδή αυτός ο τεχνολογικός παράγοντας ήταν και το βασικότερο μειονέκτημα επίσης πολλοί δεν είχαν πρόσβαση και θα έπρεπε να βρεθεί και για αυτό μια λύση επί συγκεκριμένα τα μειονεκτήματα που θεωρώ που έδινε τεχνολογικός παράγοντας ήτανε η απρόβλεπτες διακοπές ήχου και εικόνας ή η έλλειψη γενικότερα διαμορφωμένου υλικού και επίσης στο webex αναφέρθηκαν προβλήματα με τον έλεγχο της ολομέλειας της τάξης ενώ στα εργαλεία σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης η έλλειψη αλληλεπίδρασης ανά μηνύματα επίσης το η διατάραξη του κλίματος διδασκαλίες και παρέμβαση από το γονέων ήταν πλέον απαραίτητο σε κάθε ώρα και κατά τη διάρκεια του μαθήματος σίγουρα..... το δυσκολότερο είναι ότι θα έπρεπε η δουλειά μας να μπει σε ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο και να αναπτύξουμε όχι μόνο να όχι μόνο να εξοικειωθούμε με καινούργια εργαλεία τα οποία δεν είχαμε καμία επαφή ή να λύσουμε προβλήματα τα

οποία ουσιαστικά θα έπρεπε να έχουν λυθεί και μέσω του σχολείου και μέσω των γονέων και μέσω του υπουργείου ίσως τα οποία έπρεπε εμείς να λύσουμε και να δώσουμε πρόσβαση στα παιδιά αλλά ήτανε το δυσκολότερο ήτανε ο ψυχολογικός παράγοντας δηλαδή ότι εμείς θα έπρεπε εκτός από δασκάλα να λειτουργήσουμε και ως περισσότερο φίλοι παρά κινητές για να μπορέσουμε να διατηρήσουμε τα παιδιά σε ένα πλαίσιο το οποίο θα ήταν συνεκτικό και θα συνέχισαν να νιώθουν τη σύνδεση δασκάλου μαθητή σε αυτό το πλαίσιο χωρίς να νιώθουν και αυτά μόνο τους μέσα στον κορονοϊό και θα συνέχισαν να νιώθουν τη σύνδεση δασκάλου μαθητή σε αυτό το πλαίσιο χωρίς να νιώθουν και αυτά μόνο τους μέσα στον κορονοϊό ήταν αίτημα του σχολείου σας να αντιμετωπίσει τις πρώτες δυσκολίες που προέκυψαν από την εφαρμογή της απομακρυσμένης».

Αναφορικά με το αν ήταν έτοιμο το σχολείο τους να αντιμετωπίσει τις πρώτες δυσκολίες που προέκυψαν από την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας όλοι οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι το σχολείο ήταν απροετοίμαστο. Όπως αναφέρθηκε, παρόλο που προσπαθούσε συνεχώς να προσαρμοστεί στα προβλήματα που συνεχώς διαμορφώνονταν από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Κανένα σχολείο δεν ήταν έτοιμο να το δεχτεί αυτό γιατί ήταν κάτι καινούργιο μη προβλέψιμο και όλοι προσπάθησαν να προσαρμοστούν στην αρχή με τον καλύτερο τρόπο σε αυτό. Μάλιστα όπως αναφέρθηκε, έγινε μεγαλύτερη προσπάθεια των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στο ρόλο από ότι από το ίδιο το σχολείο για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που προέκυψαν. Το σχολείο δεν παρείχε καθόλου κάποια συνδρομή απέναντι στους εκπαιδευτικούς και δεν υπήρχε και στήριξη από το υπουργείο. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ1: «Στο σχολείο ζητούσαν οδηγίες από το υπουργείο διαρκώς στο πώς θα γίνει η όλη διαδικασία. Ερχόταν οδηγίες εντελώς γενικές και απροσδιόριστες χωρίς καμία ουσία. Υπήρχαν κάποιοι ορισμένοι σύμβουλοι για να μας δώσουν κάποια καθοδήγηση από το

υπουργείο, ωστόσο δεν μπορούσαν να μας βοηθήσουν. Δηλαδή εντελώς απροετοίμαστα και σε αυτό δεν έφταιγαν μόνο οι διευθυντές περισσότερο έφταιγε το Υπουργείο Παιδείας.», Σ3: «σαφέστατα και όχι σε καμία περίπτωση το σχολείο δεν ήταν έτοιμο ήταν κάτι πρωτόγνωρο κανείς μας δεν ήταν έτοιμος δεν υπήρχε ούτε οι κατάλληλες αίθουσες ώστε να μπορεί κάποιος σε έκτακτη ανάγκη να προσέλθει στο σχολικό χώρο για να μπορέσει να ανταποκριθεί στο διαδικτυακό του μάθημα άλλωστε δεν επιτρεπόταν κιόλας λόγω των μέτρων αυστηρών μέτρων που είχαν τεθεί από την κυβέρνηση ούτε υπήρχε ο κατάλληλος εξοπλισμός σε υπολογιστές δηλαδή είχαμε μόνο κάποιους υπολογιστές στην αίθουσα πληροφορικής και έναν υπολογιστή στο γραφείο του διευθυντή εκτυπωτές μόνο ένα προτζέκτορα μόνον έναν που τον χρησιμοποιούσαμε και αυτός στην πληροφορική σε καμία περίπτωση δεν ήταν έτοιμο να δεχτεί και επίσης ακόμα και μετά κατά την έλευση των μαθητών στα σχολεία την επιστροφή τους οι αποστάσεις που τηρήθηκαν δεν ήταν οι κατάλληλες καθώς υπήρχαν παραπάνω παιδιά από το επιτρεπόμενο όριο και οι αποστάσεις δεν ήταν επιθυμητές επομένως ούτε και μετά την πανδημία του covid 19 υπήρχε προετοιμασία στο σχολείο πόσο μάλλον κατά τη διάρκεια», Σ10: «Στο σχολείο δεν είχε τίποτα καμία ενημέρωση προς τους εκπαιδευτικούς, ο διευθυντής ήταν και αυτός μεγάλος σε ηλικία δεν ήξερε να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς κάποιοι εκπαιδευτικοί ειδικά το βοήθαγαν νεώτεροι και ο καθηγητής πληροφορικής βοηθούσε πολύ. Ναι μεν υπήρχε μια αίθουσα πληροφορικής όμως εκεί δεν υπήρχε κάτι το ιδιαίτερο για να μπορέσουμε να βοηθηθούμε ακόμα και μετά όταν γυρίσαμε από την πανδημία επικρατούσε ένα χάος δεν ξέραμε πως να βάλουμε τα θρανία δεν είχαμε μεγάλες αίθουσες για να κρατάμε την απόσταση που χρειαζόταν υπήρχε ένα χάος το σχολείο ήταν παντελώς απροετοίμαστο.»

Τέλος, σχετικά με το αν επηρεάστηκε η αλληλεπίδραση των εκπαιδευτικών με τους μαθητές τους ή αν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία στο αντικείμενο που διδάσκουν,

οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι γενικά επηρεάστηκε η σχέση με τους μαθητές. Υπήρχε μια απομάκρυνση από το σχολείο, οι μαθητές αποξενώθηκαν από το σχολείο, σαν να το ξέχασαν και όταν επανήλθαν στο σχολείο εκεί υπήρχαν οι μεγαλύτερες δυσκολίες στην προσαρμογή εκ νέου. Στην εξ αποστάσεως διδασκαλία αναφέρθηκε ότι ακόμα και οι μαθητές οι πολύ καλοί έκαναν μια κάμψη στην πρόοδο, πολλά παιδιά αδιαφορούσαν, απλά δήλωναν ότι ήταν παρόντα στη κατάσταση για να μην πάρουν απουσία, αλλά στη πραγματικότητα δεν έδιναν καμία σημασία στο μάθημα. Πολλά παιδιά δεν μιλούσαν δεν άνοιγαν την κάμερα είχαν κλειστεί περισσότερο στον εαυτό τους δεν διατύπωναν απορίες δεν έδειχναν κάποιο ενδιαφέρον για το αντικείμενο της διδασκαλίας. Επομένως αυτό το επηρέασε πάρα πολύ και φυσικά επηρέασε και τους εκπαιδευτικούς. Ήταν μια πρωτόγνωρη διαδικασία για όλους. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ3: «η αλληλεπίδραση με τα παιδιά είχε επηρεαστεί πολύ κατά την πανδημία διότι είναι λογικό ότι δεν μπορεί να υπάρξει η ίδια αλληλεπίδραση δασκάλου και μαθητή στη διαδικτυακή τάξη όπως υπάρχει σε μια κανονική τάξη αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να το αρνηθεί κανείς σε μια κανονική τάξη όπως είπα και παραπάνω τα παιδιά έχουν άμεση επικοινωνία με το δάσκαλο λύνουν τις οποιεσδήποτε απορίες ο δάσκαλος φιλική για τα παιδιά σε μια διαδικτυακή τάξη υπάρχουν πάρα πολλά προβλήματα στη μεταξύ τους συνεργασία επηρεάστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό η επίδραση που είχα με τα παιδιά και αυτό σας είπα και παραπάνω και σκεφτείτε ότι εγώ είχα την ίδια τάξη ξανά επομένως γνώριζα και τα παιδιά δηλαδή για έναν εκπαιδευτικό ο οποίος δεν έχει υπάρξει ξανά με αυτή την αίθουσα και με αυτά τα παιδιά η αλληλεπίδραση είναι καταστροφική εγώ είχα αλληλεπίδραση ακόμα και με τους γονείς των παιδιών δεν επηρεάστηκε αυτό σε πολύ μεγάλο βαθμό όπως επηρεάστηκε σε άλλους συναδέλφους μου γιατί εγώ γνώριζα τα παιδιά Πάντως αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι μπροστά από μια οθόνη όταν υπάρχει όταν υπάρχουν 2 άτομα πίσω από μια οθόνη η αλληλεπίδρασή τους είναι καθαρά επιφανειακή και τίποτα παραπάνω

δεν μπορεί να συγκριθεί με την εξ επαφή που έχει ένα άτομο όταν βρίσκονται σε κοντινό περιβάλλον και ειδικά όταν πρόκειται για παιδιά», Σ5: «η σχέση μου με τα παιδιά δεν άλλαξε απλά όταν ήμουν μέσα στην τάξη ήταν πολύ καλύτερη γιατί προφανώς η δια ζώσης επικοινωνία βελτιώνει τόσο τις σχέσεις του εκπαιδευτικού με τα παιδιά όσο και των παιδιών μεταξύ τους η σχέση δεν άλλαξε με τα παιδιά προσπαθούσαν κι αυτά να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα και προσπαθούσαν και κάποιοι γονείς να τα βοηθήσουν να προσαρμοστούν οπότε η σχέση δεν άλλαξε καθόλου ήταν πολύ καλή όλοι μαζί σαν άθροισμα προσπαθούσαμε να προσαρμοστούμε σε αυτό και να γίνει το μάθημα όσο το καλή όσο καλύτερα».

4.4 Προτάσεις αποτελεσματικότερης εφαρμογής της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Το τελευταίο μέρος της έρευνας ασχολήθηκε με την γενική εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Αρχικά, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν προσωπικά προτιμάνε την εξ αποστάσεως ή τη δια ζώσης εκπαίδευση, όπου όλοι οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν χωρίς δεύτερη σκέψη τη δια ζώσης εκπαίδευση. Όπως αναφέρθηκε δεν υπάρχει καμία σύγκριση, η εξ αποστάσεως είναι μια αναγκαιότητα ξεκάθαρα. Η δια ζώσης εκπαίδευση είναι

ο καλύτερος τρόπος εξέτασης και παράδοσης των μαθημάτων, βρίσκεσαι κοντά με τα παιδιά, μιλάς μαζί τους, υπάρχει διαδραστικότητα, υπάρχει αλληλεπίδραση, μπορείς να παραδώσεις το μάθημά σου πιο εύκολα και πιο κατανοητά. Ακόμη υποστηρίχθηκε ότι από κοντά υπάρχει καλύτερη σχέση με τους εκπαιδευτικούς, η συναδελφική σχέση χτίζεται καλύτερα και το ίδιο γίνεται και με τα παιδιά. Η δια ζώσης εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει καλύτερα και σε άλλες λειτουργίες του σχολείου σε άλλους ρόλους του

σχολείου που είναι ο κοινωνικοποιητικός γιατί όπως ξέρουμε το σχολείο είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας μια προέκταση της κοινωνίας οπότε η δια ζώσης εκπαίδευση περιλαμβάνει και τη σχολική ζωή ενώ η διαδικτυακή εκπαίδευση δεν περιλαμβάνει σχολική ζωή και σχολικό πλαίσιο. Η σχολική ζωή είναι πάρα πολύ σημαντική για την κοινωνικοποίηση και για να καλύψει και άλλες ανάγκες του μαθητή εκτός από τις γνωστικές. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ1: «Επειδή το σχολείο είναι ένας πολύ σημαντικός φορέας κοινωνικοποίησης εκεί τα παιδιά έρχονται σε επαφή ο ένας με τον άλλον δεν μπορεί τίποτα και κανένας να αντικαταστήσει την δια ζώσης εκπαίδευση. Το δικαίωμα του καθενός να κοινωνικοποιηθεί αρχικά και στη συνέχεια να μπορέσει να αναπτύξει τις γνώσεις του. Σίγουρα χωρίς δεύτερη σκέψη θα τα έλεγα την δια ζώσης εκπαίδευση η οποία για μένα είναι αναντικατάστατη.», Σ3: «αν ρωτάτε την προσωπική μου άποψη σίγουρα δια ζώσης διότι εγώ προσωπικά ως εκπαιδευτικός στην ηλεκτρονική εκπαίδευση ένιωθα σαν να μην είχα ρόλο δεν υπήρχε κάποιος ρόλος ήμουν στο σπίτι σηκώνόμουν ήμουν στο ίδιο περιβάλλον δεν έφαγα καθόλου από το σπίτι επομένως ένιωθα σαν να μην δουλεύω ήμουν εντελώς αδρανής στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε αντίθεση με τη δια ζώσης στην οποία είμαι πιο ενεργητικό άτομο έχω όρεξη να πάω στο σχολείο να δω τα παιδιά να δημιουργήσουμε να κάνουμε διάφορες δραστηριότητες να γελάσουμε να παίξουμε στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήμασταν όλοι εντελώς αδρανείς ήμασταν σε ένα σπίτι πίσω από μια οθόνη και προσπαθούσαμε να ανταποκριθούμε σε ένα μάθημα που δεν είχε κανένα νόημα κατ'εμέ εντάξει ναι μεν βοήθησε εξ αποστάσεως εκπαίδευση διότι ήταν μια λύση την περίοδο της πανδημίας πια όλα αυτά εγώ αν μου ζητάτε τη γνώμη μου ε πιστεύω ότι σαν την δια ζώσης εκπαίδευση δεν υπάρχει τίποτα άλλο εκεί στη δια ζώσης εκπαίδευση όλα είναι καλύτερα τα παιδιά νιώθουν ασφάλεια γιατί έχουν τον δάσκαλό τους μπορούν να ρωτάνε τυχόν απορίες να συζητάνε τα προβλήματά τους έχουν ένα στήριγμα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχουν μόνο μια

οθόνη είναι δύσκολη η επικοινωνία και μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση τα παιδιά θέλουν την παραδοσιακή μέθοδο στις ανώτερες βαθμίδες ίσως και εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να εφαρμοστεί περισσότερο στην πρωτοβάθμια σίγουρα η δια ζώσης», Σ6: «Την δια ζώσης σίγουρα ο λόγος αυτός δεν είναι μόνο και για τους μαθητές αλλά και για τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς διότι η εκπαίδευση και διδασκαλία είναι μια διαδραστική διαδικασία είναι ένα πλαίσιο στο οποίο καθημερινά δεν μαθαίνεις μόνο όσον αφορά την ύλη του σχολείου αλλά μαθαίνεις και στα παιδιά πώς να είναι σαν άνθρωποι δηλαδή τους βάζεις σε ένα πλαίσιο κοινωνικοποίησης για να μπορούν να ανταποκριθούν στον κοινωνικό τους ρόλο αυτό δεν μπορεί κανένα βιβλίο και κανένας υπολογιστής να το αντικαταστήσει . τα παιδιά πρέπει να βρίσκονται γύρω από παιδιά και πρέπει να έχουν ένα πρότυπο για να μπορέσουν να μπουν σε αυτό το πλαίσιο που θα αντιμετωπίσουν αύριο μεθαύριο».

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν αν θεωρούν ότι η επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία ήρθε για να μείνει μόνιμα έστω σε κάποια έκταση αν όχι συνολικά. Σε αυτή την ερώτηση οι απαντήσεις μοιράστηκαν μεταξύ εκείνων που υποστήριξαν σθεναρά ότι ήταν ένα καθαρά προσωρινό αναγκαστικό μέτρο και σε εκείνους που πιστεύουν ότι η απομακρυσμένη διδασκαλία ήρθε για να μείνει μόνιμα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε η απομακρυσμένη διδασκαλία ήταν μία αναγκαιότητα και δεν θα υπάρξει κάτι μόνιμο στο σχολικό χώρο παρά μόνο σε περιπτώσεις έκτακτων συνθηκών όπως δύσκολα καιρικά φαινόμενα που πλήττουν τη χώρα μας τώρα τελευταία. Και ειδικά σε απομακρυσμένα νησιά και περιοχές που η πρόσβαση των μαθητών στο σχολείο θα είναι δύσκολη. Άλλωστε, το υπουργείο Παιδείας πλέον, ως αρκετά έμπειρο, θα είναι σε θέση να καταρτίσει καλύτερα εκπαιδευτικούς και θα διαθέτει καλύτερα υλικοτεχνικά μέσα. Από την άλλη υποστηρίχθηκε ότι σίγουρα από δω και πέρα θα είναι ένα κομμάτι της ζωής μας η εξ

αποστάσεως διδασκαλία γιατί το διαδίκτυο είναι κομμάτι της ζωής μας και όταν δεν μπορεί να γίνεται εξ αποστάσεως θα γίνεται διαδικτυακά. Συνολικά, μπορούμε να πούμε ότι οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προέκυψε εξαιτίας της πανδημικής κρίσης, εντούτοις ως μέσο διδασκαλίας πιστεύεται ότι θα χρησιμοποιηθεί και σε μελλοντικά γεγονότα ή καταστάσεις που ίσως να την απαιτήσουν. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ3: «ακόμα και εάν έχει αυτό το σκοπό αν έχει έρθει για να μείνει δεν πιστεύω ότι θα μείνει στην ελληνική κοινωνία η ελληνική κοινωνία κατά βάση είναι μια παραδοσιακή κοινωνία και όχι μια κοινωνία όπως είναι οι ευρωπαϊκές που έχουν άλλες αντιλήψεις και άλλες πεποιθήσεις η ελληνική κοινωνία θέλει την εκπαίδευση της παραδοσιακά το δάσκαλο και το μαθητή στη σχολική αίθουσα επομένως ακόμη και αν το υπουργείο προσπαθεί να περάσει κάτι τέτοιο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση για να γλιτώσει εκπαιδευτικούς δεν νομίζω ότι καθίσταται δυνατό διότι δεν διαθέτει ούτε τον κατάλληλο εξοπλισμό ούτε εκπαιδευτικούς επιμορφωμένους ώστε να μπορέσουν ώστε να μπορέσει να γίνει εξ αποστάσεως εκπαίδευση επομένως θεωρώ πως όχι δεν ήρθε για να μείνει ήρθε περιστασιακά και μόνο και μόνο σε έκτακτες περιστάσεις», Σ4: «Πιστεύω ότι ήρθε μόνιμα καθώς βλέπω ότι και μετά από το covid πάρα πολλοί συνεχίζουν το εξ αποστάσεως αλλά κυρίως όχι στο δικό μας κομμάτι όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στην τριτοβάθμια ή ας πούμε πολλά φροντιστήρια που είχε αγγλικών με γαλλικών βλέπω ότι χρησιμοποιούν το εξ αποστάσεως και επειδή ακόμα και τώρα μετά τον κόβει τις βλέπω ότι υπάρχει δεν θεωρώ ότι θα κοπεί το εξ αποστάσεως θεωρώ ότι ίσως και να επεκταθεί όπως το βλέπω ότι έχει επεκταθεί και στις εργασίες πέρα από των εκπαιδευτικών δηλαδή πάρα πολλά άτομα μετά των προβείτε εργάζονται εξ αποστάσεως επομένως νομίζω ότι αυτή αλλαγή δεν ήρθε γρήγορα ξαφνικά και είχε και τα είχε και τα αρνητικά της και μπορεί να είχε σοβαρά αρνητικά παρόλα αυτά θεωρώ ότι θα υπάρχει στη ζωή μας και της συνεχίζει να υπάρχει.», Σ6: «πιστεύω ότι η

επείγουσα απομακρυσμένη διαδικασία ήταν ένα προσωρινό μέτρο το οποίο δεν πιστεύω ότι έχει σοβαρή υποδομή για να διατηρηθεί παρόλα αυτά η επίδρασή του ήταν καθοριστική στον τρόπο διδασκαλίας και έφερε σίγουρα νέα δεδομένα τα οποία θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τις ημέρα όσο να δώσουμε το ψηφιακό υλικό που δεν χρησιμοποιούμε καθόλου μας έδωσε νέες βάσεις για να αξιοποιήσουμε καινούργιες πληροφορίες αλλά παρόλα αυτά δεν θεωρώ ότι μπορεί να αντικαταστήσει τουλάχιστον στο κομμάτι αυτής της ηλικίας των παιδιών τη διδασκαλία».

Τέλος, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τι χρειάζεται να πραγματοποιηθεί από τη μεριά των εκπαιδευτικών για να είναι πιο αποτελεσματική η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο μέλλον, αλλά εκτός από τους εκπαιδευτικούς αν πρέπει να γίνουν και άλλες δράσεις. Σύμφωνα με όσα διατυπώθηκαν από τους εκπαιδευτικούς αναδεικνύεται μια συμφωνία στις απόψεις τους. πιο συγκεκριμένα πρέπει να υπάρξει κατάλληλη προετοιμασία των εκπαιδευτικών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Να καταρτιστούν πλήρως σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, να μπορούν να χρησιμοποιούν άρτια έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή και ό τι αυτό συνεπάγεται, προτζέκτορα, τάμπλετ, διαδραστικό πίνακα, ψηφιοποιημένο υλικό, ηλεκτρονικές πλατφόρμες του υπουργείου παιδείας, για να μπορούν να προβάλλουν τα διάφορα μαθήματα ηλεκτρονικά όλοι οι εκπαιδευτικοί ανεξαρτήτως ηλικίας. Από την άλλη αναφέρθηκε ότι πρέπει να γίνουν και άλλες δράσεις. Πρώτα απ όλα που το ίδιο το κράτος θα πρέπει να στηρίζει τους εκπαιδευτικούς στο δύσκολο αυτό έργο, θα πρέπει να βγάλει ειδικά εγχειρίδια αν δεν μπορεί να βάλει σχολικούς συμβούλους να ενημερώνουν τους εκπαιδευτικούς, θα πρέπει να εκδώσει μια κοινή γραμμή που να λέει στους εκπαιδευτικούς τα βήματα και τις οδηγίες που πρέπει να κάνουν για να μπορέσουν να ανταποκριθούν πάνω στο ηλεκτρονικό μάθημα να τους δώσει το υπουργείο υλικό από όπου να μπορούν οι εκπαιδευτικοί να αντλούν ψηφιοποιημένο υλικό ώστε να μπορέσουν να το δώσουν στο

μαθητή και όχι οι ίδιοι να ψάχνουν να βρουν υλικό για να μπορέσουν να διδάξουν. Παράλληλα θα πρέπει να δοθούν ειδικά κονδύλια στους εκπαιδευτικούς να αγοραστεί ο κατάλληλος εξοπλισμός αν θέλει το υπουργείο να έχει τα κατάλληλα αποτελέσματα, δίχως οι εκπαιδευτικοί να αγοράζουν εξοπλισμό με προσωπικά έξοδα για κάτι που το ίδιο το υπουργείο επιβάλλει. Ενδεικτικές απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Σ9: «Για να είναι πιο αποτελεσματική η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θα πρέπει όλοι οι δάσκαλοι να παρακολουθήσουν κάποια επιμορφωτικά προγράμματα στα οποία θα μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν Το webex κυρίως σε τέτοιες περιπτώσεις, ώστε να μην ταλαιπωρούνται και η δουλειά τους να γίνεται πιο εύκολα χωρίς να δυσανασχετούν..Το βασικό λοιπόν μέλημα κάθε εκπαιδευτικού τη διαρκή επιμόρφωση και κατάρτισή του πάνω στα νέα τεχνολογικά μέσα αλλά και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ώστε να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί το οποιοδήποτε ψηφιοποιημένο υλικό αλλά και το ηλεκτρονικό βιβλίο με ευχέρεια και να μην χρειάζεται να απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς πληροφορικής για οποιαδήποτε πληροφορία ..... Εκτός από τους εκπαιδευτικούς βασικό ρόλο σίγουρα παίζει το ελληνικό κράτος το οποίο θα πρέπει μέσω χρηματοδότησης να υποστηρίζει τους μαθητές και δασκάλους όσον αφορά τον εξοπλισμό ώστε όλοι να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι με ειδικούς υπολογιστές οι οποίοι να μπορούν να ανταποκρίνονται πλήρως και να μην κολλάνε διαρκώς ώστε να επιβαρύνουν τη σύνδεση στην ηλεκτρονική πλατφόρμα. Παράλληλα θα πρέπει να προωθεί ειδικά σεμινάρια κατάρτισης και επιμόρφωσης στους εκπαιδευτικούς ώστε να υπάρχει μια κοινή κατευθυντήρια γραμμή ΕΕ και όλοι να διατελούν με τον ίδιο τρόπο το μάθημα και όχι όπως ο καθένας θέλει και τέλος μέσω ειδικών ημερίδων να ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τα οφέλη που αυτή έχει έστω και σε έκτακτες περιστάσεις.», Σ10: «από την πλευρά των εκπαιδευτικών σίγουρα θα πρέπει να ενημερωνόμαστε περισσότερο εμείς οι εκπαιδευτικοί να κάνουμε σεμινάρια πάνω σε θέματα πληροφορικής και γενικά

να ενημερωνόμαστε αρκετά εγώ το διαπίστωσα αυτό όταν δεν είχα τις γνώσεις να διδάξω εξ αποστάσεως και μόλις τελείωσε όλο αυτό κατευθείαν γράφτηκα σε προγράμματα πληροφορικής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για να μάθω κάποια πράγματα που ήθελα επομένως θεωρώ ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να το κάνουν αυτό πριν συμβεί το οτιδήποτε θα πρέπει δηλαδή να είμαστε καταρτισμένοι για οποιαδήποτε έκτακτη ανάγκη κληθούμε και όχι να περιμένουμε να γίνει κάτι και μετά να μην μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε.... Το υπουργείο παιδείας και η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να είναι οι φορείς οι οποίοι θα πρέπει να αναλάβουν δράση ώστε να μπορεί να γίνει αποτελεσματικότερη εξ αποστάσεως εκπαίδευση αν αυτή υφίσταται στο μέλλον μέσω προγραμμάτων και κονδυλίων που θα πρέπει να παρέχει το υπουργείο παιδείας τόσο χρηματοδότησης όσο και ενημέρωσης. θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται και να καταρτίζονται πλήρως ώστε να είναι προετοιμασμένοι σε τέτοια θέματα θα πρέπει να υπάρχει χρηματοδότηση για υλικοτεχνικό εξοπλισμό σε όσους δεν διαθέτουν.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του ιού COVID-19. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από την έρευνα έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί πώς βίωσαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, ποιες μέθοδοι και ποια εργαλεία χρησιμοποίησαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, ποιες προκλήσεις αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας και ποιες είναι οι προτάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

Σχετικά με την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας και πόσο εξοικειωμένοι ήταν οι εκπαιδευτικοί με τη συγκεκριμένη πρακτική, το σύνολο των συμμετεχόντων υποστήριξε ότι στην αρχή ήταν πολύ δύσκολα και πως δεν ήταν καθόλου εξοικειωμένοι. Ήταν κάτι που δεν είχαν κάνει ποτέ ξανά στο παρελθόν και δεν είχαν την κατάλληλη προετοιμασία για αυτό. Επίσης, όπως αναφέρθηκε ήταν κάτι πρωτόγνωρο και χρειάστηκε να εκπαιδευτούν πάνω στη συγκεκριμένη πλατφόρμα χωρίς να έχουν κάποια ενημέρωση από το υπουργείο παιδείας διεξάγοντας το μάθημα μόνο με δικές τους γνώσεις και πληροφορίες που αντλούσαν από άλλους συναδέλφους, από εκπαιδευτικές πλατφόρμες ή social media. Σχετικά με το αν το αντικείμενο διδασκαλίας τους επηρέασε τον τρόπο άσκησης του διδακτικού τους έργου, οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι επηρεάστηκε το διδακτικό τους έργο αλλά όχι με την ίδια ένταση σε όλα τα μαθήματα. Όσον αφορά το γεγονός αν δεχτήκαν υποστήριξη

κατά την εφαρμογή της απομακρυσμένης διδασκαλίας, ομόφωνα όλοι οι εκπαιδευτικοί υποστήριζαν ότι δεν έλαβαν καμία επαρκή υποστήριξη, βοήθεια και καθοδήγηση. Το μόνο που αναφέρθηκε ότι δόθηκε στους εκπαιδευτικούς ήταν η καθοδήγηση μιας ηλεκτρονικής εφαρμογής και οδηγίες για κάποιες πλατφόρμες και εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, ωστόσο δεν υπήρχαν πολλές πληροφορίες για τους τρόπους χρήσης τους. Τέλος, σχετικά με το αν πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως προέκυψε και εφαρμόστηκε από την έναρξη της πανδημίας CoVid19, είναι μια αναγκαιότητα ή μια ευκαιρία όλοι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί υποστήριζαν ότι ήταν σίγουρα αναγκαιότητα. Ειδικότερα, όπως αναφέρθηκε, λόγω του τεράστιου προβλήματος που υπήρχε με τον COVID έπρεπε αναγκαστικά να μούνε σε αυτή την πλατφόρμα να κάνουν εκεί τα μαθήματά τους για να μην περάσει μια σχολική χρονιά έτσι και δεν μάθουν τίποτα τα παιδιά. Ήταν κάτι που έπρεπε να το κάνουν αναγκαστικά λόγω των φαινομένων της εποχής και λόγω των πολύ αυστηρών μέτρων που είχαν τηρηθεί για την υγεία μας κάτι το οποίο απαγόρευε την έξοδο από το σπίτι, πόσο μάλλον να πάνε τα παιδιά στο σχολείο.

Αναφορικά με τις μεθόδους και τα εργαλεία διδασκαλίας κατά την περίοδο της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, όπως υποστηρίχθηκε από όλους τους εκπαιδευτικούς ήταν φυσικό να έπρεπε να αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας τους ο οποίος σε καμία περίπτωση δεν έχει σύγκριση με τη διδασκαλία στη δια ζώσης τάξη. Όπως αναφέρθηκε μια συχνή μέθοδος που εφαρμόστηκε από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς ήταν ο διαχωρισμός της τάξης σε ομάδες εργασίας, δούλευαν δηλαδή σε ομάδες και μετά έλεγαν τις απόψεις τους στο σύνολο της τάξης. Άλλη μέθοδος αφορούσε τη χρήση του chat, όπου ο καθένας έλεγε το οτιδήποτε σκεφτότανε γραπτά ώστε να μην διακόψει όλο το μάθημα. Επίσης, έτσι συνεννοούνταν και οι μαθητές μεταξύ τους. Αν ήθελαν να ρωτήσουν κάτι αλλά και με τον εκπαιδευτικό. Επιπλέον αναφέρθηκε η χρήση της ηλεκτρονικής τάξης, e- mi αλλά και e-class, όπως και η χρήση

του ηλεκτρονικού βιβλίου. Τέλος, αναφέρθηκε η χρήση εικόνων, βίντεο, ηλεκτρονικών ασκήσεων και διαδραστικού πίνακα. Όσον αφορά τα νέα εργαλεία που χρησιμοποίησαν οι εκπαιδευτικοί στο διδακτικό τους έργο που δεν είχαν χρησιμοποιήσει προηγουμένως, κυρίως αναφέρθηκε η χρήση προσωπικού εξοπλισμού των εκπαιδευτικών όπως, tablets, διαδραστικοί πίνακες, προτζέκτορες, δεδομένου ότι από το Υπουργείο δεν υπήρχε καμία υποστήριξη υλικοτεχνική. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν online πλατφόρμες με παιχνίδια, διασραστικό υλικό, ασκήσεις, ψηφιακό υλικό, εικόνες, βίντεο κτλ.

Όσον αφορά τις προκλήσεις των εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας, όπως υποστηρίχθηκε από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών δεν ήταν καταρτισμένο και έτοιμοι για τη διδασκαλία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ένα άλλο πρόβλημα ήταν η επικοινωνία με τους μαθητές. Επίσης, πολύ σημαντικό ήταν το πρόβλημα του υλικοτεχνικού εξοπλισμού δηλαδή των υπολογιστών και του Ιντερνέτ. Από το υπουργείο δεν υπήρχε κανένα κονδύλιο ούτε σε μαθητές ούτε σε εκπαιδευτικούς για την αγορά νέου εξοπλισμού και η χορήγηση κάποιων λίγων χρημάτων ήρθαν μετά από πολύ καιρό. Συνεπώς, πολλοί εκπαιδευτικοί χρειάστηκε να δαπανήσουν δικά τους χρήματα για να προμηθευτούν τον απαραίτητο εξοπλισμό για να κάνουν το μάθημά τους. Από την άλλη, το ζήτημα της σύνδεσης στην πλατφόρμα ήταν καθημερινό πρόβλημα καθώς πολλά παιδιά δυσκολεύονταν να εισέλθουν στην ηλεκτρονική τάξη. Η πλατφόρμα webex έπεφτε συνέχεια. Αναφορικά με το αν ήταν έτοιμο το σχολείο τους να αντιμετωπίσει τις πρώτες δυσκολίες που προέκυψαν από την εφαρμογή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας όλοι οι εκπαιδευτικοί υποστήριζαν ότι το σχολείο ήταν απροετοίμαστο. Όπως αναφέρθηκε, παρόλο που προσπαθούσε συνεχώς να προσαρμοστεί στα προβλήματα που συνεχώς διαμορφώνονταν από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Κανένα σχολείο δεν ήταν έτοιμο

να το δεχτεί αυτό γιατί ήταν κάτι καινούργιο μη προβλέψιμο και όλοι προσπάθησαν να προσαρμοστούν στην αρχή με τον καλύτερο τρόπο σε αυτό. Τέλος, σχετικά με το αν επηρεάστηκε η αλληλεπίδραση των εκπαιδευτικών με τους μαθητές τους ή αν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία στο αντικείμενο που διδάσκουν, οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι γενικά επηρεάστηκε η σχέση με τους μαθητές. Υπήρχε μια απομάκρυνση από το σχολείο, οι μαθητές αποξενώθηκαν από το σχολείο, σαν να το ξέχασαν και όταν επανήλθαν στο σχολείο εκεί υπήρχαν οι μεγαλύτερες δυσκολίες στην προσαρμογή εκ νέου. Ήταν μια πρωτόγνωρη διαδικασία για όλους.

Τελειώνοντας, σχετικά με τις προτάσεις αποτελεσματικότερης εφαρμογής της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προέκυψε εξαιτίας της πανδημικής κρίσης, εντούτοις ως μέσο διδασκαλίας πιστεύεται ότι θα χρησιμοποιηθεί και σε μελλοντικά γεγονότα ή καταστάσεις που ίσως να την απαιτήσουν. Σχετικά με το τι χρειάζεται να πραγματοποιηθεί από τη μεριά των εκπαιδευτικών για να είναι πιο αποτελεσματική η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο μέλλον, αλλά και αν πρέπει να γίνουν και άλλες δράσεις, αναφέρθηκε ότι πρέπει να υπάρξει κατάλληλη προετοιμασία των εκπαιδευτικών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Από την άλλη αναφέρθηκε ότι πρέπει να γίνουν και άλλες δράσεις. Το ίδιο το κράτος θα πρέπει να στηρίζει τους εκπαιδευτικούς στο δύσκολο αυτό έργο, θα πρέπει να βγάλει ειδικά εγχειρίδια, θα πρέπει να εκδώσει μια κοινή γραμμή που να λέει στους εκπαιδευτικούς τα βήματα και τις οδηγίες που πρέπει να κάνουν για να μπορέσουν να ανταποκριθούν πάνω στο ηλεκτρονικό μάθημα. Παράλληλα θα πρέπει να δοθούν ειδικά κονδύλια στους εκπαιδευτικούς να αγοραστεί ο κατάλληλος εξοπλισμός αν θέλει το υπουργείο να έχει τα κατάλληλα αποτελέσματα, δίχως οι εκπαιδευτικοί να αγοράζουν εξοπλισμό με προσωπικά έξοδα για κάτι που το ίδιο το υπουργείο επιβάλλει.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, η παρούσα εργασία καταλήγει στο ότι η έννοια της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ένα πρόσφατο και άνευ προηγουμένου φαινόμενο που προέκυψε ως αποτέλεσμα της πανδημίας. Εκατομμύρια μαθητές και εκπαιδευτικοί σε όλο τον κόσμο αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την παραδοσιακή εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο υπέρ της έκτακτης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αυτή η απότομη και απρογραμμάτιστη μετατόπιση είχε σημαντικό αντίκτυπο τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς. Κατά τη μετάβαση, εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και τις ικανότητες των εκπαιδευτικών, καθώς και την τεχνολογική υποδομή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν είχαν τον απαραίτητο χρόνο για να καλύψουν τις διδακτικές δεξιότητες του προσωπικού τους ώστε να προσαρμοστούν στη διαδικτυακή διδασκαλία. Η πανδημία του COVID-19 οδήγησε στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έκτακτης ανάγκης, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσωρινή λύση στην τρέχουσα κρίση που ωστόσο θα χρησιμοποιηθεί και στο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Azorin, C. Beyond COVID-19 supernova. Is another education coming? J. Prof. Cap. Community 2020, 5, 381–390. Bakhmat, L.; Babakina, O.; Belmaz, Y. Assessing online education during the COVID - 19 pandemic: A survey of lecturers in Ukraine. J. Phys. Conf. Ser. 2020, 1840, 012050.

Bakia M, Shear L, Toyama Y, Lassetter A. Understanding the Implications of Online Learning for Educational Productivity [Internet]. 2012. Available from: <https://tech.ed.gov/files/2013/10/implications-online-learning.pdf>

Boon B. Active Online Teaching Strategies – Sharing Best Practices [Internet]. 2015. Available from: https://www.researchgate.net/publication/272680707_Active_Online_Teaching_Strategies-Sharing_Best_Practices.

Bozkurt A, Sharma, R C. Emergency remote teaching in a time of global crisis due to Corona Virus pandemic. Asian Journal of Distance Education. 2020;15,1: i-vi. DOI: 10.5281/zenodo.3778083

Bozkurt, A.; Jung, I.; Xiao, J.; Vladimirschi, V.; Schuwer, R.; Egorov, G.; Paskevicius, M. A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. Asian J. Distance Educ. 2020, 15, 1–126.

Hodges C, Moore S, Lockee B, Trust T, Bond A. The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning [Internet]. 2020. Available from: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

Hodges C, Moore S, Lockee B, Trust T, Bond A. The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning [Internet]. 2020. Available from: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

Hoi SCH, Sahoo D, Lu J, Zhao P. Online Learning: A Comprehensive Survey [Internet]. 2018. Available from: <https://arxiv.org/pdf/1802.02871.pdf>

Hoi SCH, Sahoo D, Lu J, Zhao P. Online Learning: A Comprehensive Survey [Internet]. 2018. Available from: <https://arxiv.org/pdf/1802.02871.pdf>

Horn M, Staker H. Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools. San Francisco: Jossey-Bass, 2014

Juhari, J. (2020). Emergency Remote Teaching during COVID-19 Pandemic: Roles of Educators in Malaysia. In: SHOHEL, M.M.C. (ed.) E-Learning and Digital Education in the Twenty-First Century. London: IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.95071>

Kafa, A.; Pashiardis, P. Coping with the Global Pandemic COVID-19 through the Lenses of the Cyprus Education System. Int. Stud. Educ. Adm. 2020, 48, 42–48.

Manfuso LG. From Emergency Remote Teaching to Rigorous Online Learning [Internet]. 2020. Available from: <https://edtechmagazine.com/higher/article/2020/05/emergency-remote-teaching-rigorous-online-learning-perfcon>

Means B, Bakia M, Murphy R. Learning Online What Research Tells Us About Whether, When and How. London: Routledge, 2014

Meletiou-Mavrotheris, M.; Eteokleous, N.; Stylianou-Georgiou, A. Emergency Remote Learning in Higher Education in Cyprus during COVID-19 Lockdown: A Zoom-Out View of Challenges and Opportunities for Quality Online Learning. *Educ. Sci.* 2022, 12, 477. <https://doi.org/10.3390/educsci12070477>

Rahim AFA. Guidelines for online assessment in emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Education in Medical Journal.* 2020;12, 2:59-68. DOI: 10.21315/eimj2020.12.2.6

Talidong KJB. Implementation of emergency remote teaching (ERT) among Philippine teachers in Xi'an, China. *Asian Journal of Distance Education.* 2020;15,1: 196-201. DOI: 10.5281/zenodo.3881825

Tulaskar, R.; Turunen, M. What students want? Experiences, challenges, and engagement during Emergency Remote Learning amidst COVID-19 crisis. *Educ. Inf. Technol.* 2021, 27, 551–587.

Whittle C, Tiwari S, Yan S, Williams J. Emergency remote teaching environment: a conceptual framework for responsive online teaching in crises. *Information and Learning Sciences.* 2020; 121, 5/6: 311-319. DOI: 10.1108/ILS-04-2020-0099

Bozkurt, A., & Sharma, R.C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i-vi. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3778083>.

Shisley, S. (2020, May 20). Emergency remote learning compared to online learning. *Learning Solutions.* <https://learningsolutionsmag.com/articles/emergency-remote-learning-compared-toonline-learning>

Moore, M. G. (1989). Three types of interaction. American Journal of Distance Education, 3, 1-6. <https://doi.org/10.1080/08923648909526659>

Rotas, E. E., & Cahapay, M. B. (2020). Difficulties in remote learning: Voices of Philippine university students in the wake of COVID-19 crisis. Asian Journal of Distance Education, 15(2), 147-158. <http://www.asianjde.com/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/504/324>

Xiao, J., & He, W. (2020). The emergency online classes during COVID-19 pandemic: A chinese university case study. Asian Journal of Distance Education, 15 (2), 21-36. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4292664>

Sharma, M., Onta, M., Shrestha, S., Sharma, M.R., & Bhattarai, T. (2021). The pedagogical shift during COVID-19 pandemic: Emergency remoter learning practices in nursing and its effectiveness. Asian Journal of Distance Education, 16(1), 98-110. <http://www.asianjde.com/ojs/index.php/AsianJDE/article/vies/537>

Gope, P.C., Gope, D., & Gope, A. (2021). Higher education in India: Challenges and Opportunities of the COVID-19 pandemic. Asian Journal of Distance Education, 16(1), 54-73. <http://www.asianjde.com/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/527>

Adnan, M., & Anwar, K. (2020). Online learning amid the COVID-19 pandemic: Students' perspectives. Journal of Pedagogical Sociology and Psychology, 2(1), 45-51. <http://doi.org/10.33902/JPSP.2020261309>

Dabbagh, N., & Bannan-Ritland, B. (2005). Online learning concepts, strategies and application. Pearson Merrill Prentice Hall.

Traxler, J., Smith, M., Scott, H., & Hayes, S. (2020, November 20). Learning through the crisis: Helping decision-makers around the world use digital technology to combat educational challenges produced by the current COVID-19 pandemic. EdTechHub. <https://docs.edtechhub.org/lib/CD9IAPFX>

Bilgiç, H.G., & Tüzün, H. (2020). Issues and challenges in web-based distance education programs in Turkish higher education institutes. Turkish Online Journal of Distance Education, 21(1), 143-164. <https://doi.org/10.17718/tojde.690385>

Almazova, N., Krylova, E., Rubtsova, A., & Odinkaya, M. (2020). Challenges and opportunities for russian higher education amid COVID-19: Teachers' perspective. Education Sciences, 10(12), 368. <https://doi.org/10.3390/educsci10120368>

Nugroho, A., Ilmiani, D., & Rekha, A. (2021). EFL teachers' challenges and insights of online teaching amidst global pandemic. Metathesis: Journal of English Language, Literature, and Teaching, 4(3), 277. <https://doi.org/10.31002/metathesis.v4i3.3195>

Naqvi, S., & Zehra, I. (2021;2020;). Online EFL emergency remote teaching during COVID 19, challenges and innovative practices: A case of oman. Arab World English Journal, 2(2), 17- 35. <https://doi.org/10.24093/awej/MEC2.2>

Chandwani, S., Singh, N., & Singh, G. (2021). Attitude of faculty towards online teaching and learning in relation to certain variables: A study during coronavirus (COVID-19) pandemic in india. Library Philosophy and Practice,, 1-13.

Revilla-Cuesta, V., Skaf, M., Varona, J. M., & Ortega-López, V. (2021). The outbreak of the COVID-19 pandemic and its social impact on education: Were engineering teachers ready to teach online? International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(4), 2127. <https://doi.org/10.3390/ijerph18042127>

Green, J. K., Burrow, M. S., & Carvalho, L. (2020). Designing for transition: supporting teachers and students cope with emergency remote education. *Postdigital Science and Education*, 2(3), 906-922.

Khlaif, Z. N., Salha, S., & Kouraichi, B. (2021). Emergency remote learning during COVID-19 crisis: Students' engagement. *Education and information technologies*, 1-23.

Cicha, K., Rizun, M., Rutecka, P., & Strzelecki, A. (2021). COVID-19 and higher education: first-year students' expectations toward distance learning. *Sustainability*, 13(4), 1889.

Marek, M. W., Chew, C. S., & Wu, W. C. V. (2021). Teacher experiences in converting classes to distance learning in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Distance Education Technologies (IJDET)*, 19(1), 40-60. DOI: 10.4018/IJDET.20210101.oa3

Onyefulu, C. (2021). Perceived Effectiveness of School Leadership in Emergency Remote Learning During the Coronavirus Pandemic. In *Emergency Remote Learning, Teaching and Leading: Global Perspectives*, 179-198.

Silva, S., Fernandes, J., Peres, P., Lima, V., & Silva, C. (2022). Teachers' Perceptions of Remote Learning during the Pandemic: A Case Study. *Education Sciences*, 12(10), 698. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/educsci12100698>

Sadiku, M. N. O., Adebo, P.O., & Musa, S.M. (2018). Online teaching and learning, *International Journals of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, 8(2), 73-75, Available at:

https://www.researchgate.net/publication/324821090_ONLINE_TEACHING_AND_LEARNING. 2.

Samoylenko, N., Zharko, L., & Glotova, A. (2021). Designing Online Learning Environment: ICT Tools and Teaching Strategies. *ATHENS JOURNAL OF EDUCATION*.

Wilkins, B., (2018). Asynchronous collaboration integrating online learning in foreign language classroom. In *The Journal of Language and Teaching*, Vol. 8, No. 2, pp. 101-108.

O'Rourke, B and Strickler, U., 2017. Synchronous Communication Technologies for Language Learning: Promise and Challenges in Research and Pedagogy. In *CercleS*, Vol. 7, No.1, pp. 1–20.

Rido, A., 2020a. English for University Graduate Employability: Students and Employers' Voices. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, Vol. 430, pp 6–10.

Turnbull, D., Chugh, R., & Luck, J. (2021). Transitioning to e-learning during the COVID-19 pandemic: How have higher education institutions responded to the challenge? *Education and Information Technologies*, 26(5), 6401–6419. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10633-w>

Karakose, T. (2021). The impact of the COVID-19 epidemic on higher education: Opportunities and implications for policy and practice. *Educational Process: International Journal*, 10(1), 7-12. <http://dx.doi.org/10.22521/edupij.2021.101.1>

Mehta, R., & Aguilera, E. (2020). A critical approach to humanizing pedagogies in online teaching and learning. *The International Journal of Information and Learning Technology*, 37(3), 109-120. <https://doi.org/10.1108/IJILT-10-2019-0099>

De Brouwer, E., Raimondi, D., & Moreau, Y. (2020). Modeling the COVID-19 outbreaks and the effectiveness of the containment measures adopted across countries. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2020.04.02.20046375>

Vlachopoulos, D. (2020). COVID-19: Threat or Opportunity for Online Education? *Higher Learning Research Communications*, 10 (1), 16-19. <https://doi.org/10.18870/hlrc.v10i1.1179>

Karakose, T. (2021). Emergency remote teaching due to COVID-19 pandemic and potential risks for socioeconomically disadvantaged students in higher education. *Educational Process: international journal*, 10(3): 53-61.

Υπεύθυνη δήλωση συγγραφέα

Δηλώνω ρητά ότι σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφή δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/ εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών / δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ